

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XLI заседание, понеделникъ, 9 декемврий 1902 г.

(Отворено въ 2 ч. и 50 м. послѣ пладнѣ подъ прѣседателството на подпрѣседателя г. А. Франгя.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.)
Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Шоповъ: (Прочита поименния списъкъ. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Т. Балабановъ, С. Бурмовъ, Г. Василевъ, В. Димчевъ, А. Каназирски, П. Ковачевъ, Ан. Коновъ, Т. Михайловъ, Вен. Поповъ, В. Статковъ, Д. Тончевъ, Н. Христовъ, П. Чаушовъ и Н. Шивачевъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Отъ 188 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 14. Има законното число народни прѣдставители — засѣданieto продължава.

Прѣседателството има да ви направи, първо, едно съобщение. Тѣй като г. Василь Димчевъ, народенъ прѣдставителъ, е получилъ повече отъ 10 дена отпускъ, и понеже той има неотложна нужда да отсѣдствува отъ Народното Събрание още 5 дена, то съгласно правилника ще питамъ за това Народното Събрание. Моля ония г. г. прѣдставители, които разрѣшаватъ 5 дена отпускъ на г. Димчева, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Г-нъ прѣседателътъ на Народното Събрание има да направи едно съобщение.

(Прѣседателското мѣсто заема прѣседателътъ г. Д. Цанковъ.)

Прѣседателътъ: (Звъни.) Г-да народни прѣдставители! Избраната отъ васъ депутация да поднесе вашия отговоръ до Негово Царско Височество снощи си изпълни длъжността. Прѣди да

ви кажа какво направихме тамъ и какво чухме, ще ви кажа нѣколко думи отъ мене си, за да разберете по-добрѣ онова, което ще ви разкажа отъ чутото.

Нашата конституция казва, че законодателната властъ принадлежи на Княза и на народното прѣдставителство. (В. Димитровъ: Тѣй!) Това всинца го знаемъ. (Н. Поповъ: Чували сме го! — Д-ръ Н. Геннадиевъ: Казватъ!) За да могатъ да извършватъ съвмѣстно законодателната властъ, тѣзи двата фактора трѣбва да иматъ помежду си сношение, защото... (Глъчка въ лѣвицата.) Моля ви се, да не ме прѣкъсвате; като свърша, тогава ми говорѣте. Тази законодателна властъ се изпълнява, слѣдователно, отъ два фактора: Князътъ и Народното Събрание. За да могатъ по-лесно да изпълняватъ тая длъжностъ, тия два фактора, естествено е, че трѣбва да иматъ помежду си сношение. Това сношение за дѣйствиата на тия два фактора е опрѣдѣлено отъ нашата конституция, именно, че сношенията между двата фактора биватъ посредствомъ 4 нѣща. Първото е тронното слово. Тогазъ иматъ сношение двата фактора — Народното Събрание и Князътъ. Второто е отговорътъ на това тронно слово. Дѣто ще се каже и друго сношение на Народното Събрание съ Княза има. Третото сношение е министерството, което изказва мнѣнието както на Княза прѣдъ Народното Събрание, тѣй и мнѣнието на Народното Събрание прѣдъ Княза. Четвъртото сношение е още, че Князътъ за това сношение съ народното прѣдставителство си опрѣдѣли свои комисари, княжески комисари. Дѣто ще се каже, че тѣзи два фактора на законодателната властъ иматъ сношение въ четири случаи. Четвъртото сношение, дѣто ви го казахъ, че Князътъ трѣбва да има комисари, сир.

княжески комисари, нашата практика досега не го е вземала прѣдъ видъ. Третото, министерството, това го извършва, по министерството, като го извършва, не извършва пълно мнѣнието само на единия факторъ, а то съвмѣстно прави и мнѣнието на другия факторъ, и на двата фактора. Второто, както казахме, е тронното слово. Тронното слово е толкози кѣсо, щото въ него влизатъ само принципитѣ на другия факторъ, сир. на Княза прѣдъ Народното Събрание. Четвъртиятъ е отговорътъ, който прави Народното Събрание къмъ Княза. Туй четвъртото сношение, което ви казахъ, снощи го изпълнихме и, както знаете, вашето мнѣние вашиятъ прѣдседателъ го изказа прѣдъ Княза. И Князътъ, естествено е, трѣбваше да отговори на онова, което мисли Народното Събрание. Ето този отговоръ, който ще ви прочета дума въ дума: (Чете.)

„При изпълнението на единъ установенъ обичай днесъ, азъ пакъ вземамъ думата и се мъча по тоя случай да бѣда чутъ отъ законодателното тѣло. Обаче, трѣбва да изповѣдамъ, че го правя съ слаба надежда, защото опитътъ, за жалостъ, ме е горчиво разочаровалъ.

„Изказванитѣ, проповѣданитѣ и прѣпорѣчванитѣ не еднократно отъ мене при сѣщия случай идеи и възгледи, въ благотворността отъ реализирането на които азъ дълбоко вѣрвамъ, сѣ останали съетни.

„На тия сѣждения азъ изново привличамъ просвѣтеното внимание на народното прѣдставителство, защото зрѣлището на нашитѣ политически борби, кждѣто се развиватъ апетититѣ повече, отколкото убѣжденията; кждѣто често се запицаватъ не принципитѣ, а личнитѣ интереси, не е сподно за повдигането моралния уровень на страната, нито пъкъ може да даде на възрастающето българско гражданство едно високо мнѣние за неговитѣ права и длѣжности.

„Съ постепенното отстранение на финансовитѣ затруднения, българскиятъ народъ и Короната съ право могатъ да настояватъ да се обърне сериозно внимание както върху рационалното развитие на народното стопанство, така и върху умѣлото управление на държавнитѣ имущества.

„Нуждата отъ подобрието на съобщителнитѣ сръдства е належаща. Нашитѣ желѣзни пѣтици трѣбва да се турятъ въ положение да осигурятъ бързия и удобенъ прѣносъ на произведенията на нашето стопанство и индустрия.

„Врѣме е да се помисли за успѣшното процвѣтане на нашитѣ съ толкова трудъ и изживения построени пристанища, а така сѣщо да се не забравя, че селското население има нужда да се слобие веднажъ завинаги съ удобни пѣтни съобщения.

„Единъ другъ благотворенъ източникъ обръща настойчиво нашето внимание.

„Погледнѣте, г-да прѣдставители, печалната картина що прѣдставляватъ нашитѣ хубави гори!

„Безмилостното имъ опустошение отъ день на день взема по-широки и по-ужасни размѣри. То застрашава да лиши народното богатство отъ една сигурна благодать, а пороитѣ отъ оголенитѣ върхове захващатъ да прѣврѣшатъ най-красивитѣ склонове и най-плодороднитѣ ни долини въ безплодни пѣстѣчни пустини.

„Умѣлото схващане и разумното удовлетворение на държавнитѣ нужди, както и установлението на строгъ контролъ върху разходитѣ, сѣ въпроси отъ безспорна важность.

„Не по-малко належащи сѣ и мѣроприятията относително уреждането на чиновническия въпросъ, отчетността по бюджета и митническитѣ тарифи.

„Убѣденъ съмъ, че народното прѣдставителство, като се ръководи отъ точното разбиране на истинскитѣ общобългарски интереси, ще оцѣни усилията, които посрѣдъ сегашнитѣ трудни обстоятелства Държавниятъ Глава и правителството полагатъ, щото България да запази коректно поведение въ международно отношение. Сигурниятъ успѣхъ на тия усилия изисква отъ всѣки българинъ твърда и просвѣтена характерность, както за да се въздържа по немислени увлѣчения, така и да се не поддадемъ на разни течения, а да се ръководимъ само отъ нашата съвѣсть, непоколебими въ нашитѣ национални убѣждения.

„Като благодаря за израженията на лоялность сръмно менъ и моя домъ, пожелавамъ на народното прѣдставителство една по-плодотворна парламентарна дѣятельность, отколкото досегашната.“

Н. Габровски : Г-да народни прѣдставители! Това, що ни се прочете отъ г. прѣдседателя на Народното Събрание, е една княжеска присѣда, произнесена въ двореца, противъ народното прѣдставителство и противъ парламентарния режимъ. Азъ гледамъ на тази рѣчь като на единъ позивъ отъ страна на Короната за обявяване война, тъй да се каже, на народнитѣ права отъ една страна; отъ друга страна гледамъ като на една програма, защото тамъ се очѣртава цѣлата дѣятельность, която би трѣбвало да развие народното прѣдставителство.

Прѣдседателъ : Моля Ви се, г-нъ Габровски. Азъ ще Ви отговоря. Вие не ме разбрахте. Азъ Ви отнимамъ думата.

Н. Габровски : Не можете да ми отнемете думата. Питамъ г. Президентъ-Министра, (Прѣдседателъ : Моля Ви се, г-нъ Габровски!) солидаренъ ли е той съ тази рѣчь и взима ли отговорностьта за това, което се говори въ нея, или не?

Прѣдседателъ : Има думата г. Министъръ-Прѣдседателъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Прѣди да се дебатира върху единъ въпросъ,

търбва предварително да бъде упоменато за него въ дневния редъ.

Н. Поповъ : Това е питане!

Н. Габровски : Това е питане! Вие сте изненадани.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Това е съобщение. (Глъчка.)

Н. Цановъ : Бѣше ли турено на дневенъ редъ?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Това е съобщение, г-нъ Цановъ.

Г. Кирковъ : Съобщение, което трѣбваше да носи вашия и на другаритѣ ви подписъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Е-ей!

Н. Габровски : Вие знаете, че споредъ нашата конституция Князътъ е личностъ свещена, неприкосновена, за дѣйствиата на която отговаря министерството. Та, ние питаемъ: този актъ отъ частенъ характеръ ли е, това лична политика на Държавния Глава ли е, или на правителството, което е отговорно за неговитѣ дѣйствиа? Ако първото е вѣрно, ако Князътъ изказва своитѣ лични възгледи, азъ казвамъ, че той слиза отъ оня пиедесталъ, на който го постави конституцията, отъ оная фикция, по която остава неотговоренъ. И ние тогава ще се впуснемъ да критикуваме тая негова рѣчь.

Прѣдседателътъ : (Звъни.) Нѣмате думата! (Шумъ.) Нѣма да говоришъ. Не Ви давамъ думата! (Отъ крайната лѣвица: Ще дадешъ!)

Н. Габровски : Тукъ се прави една демагогия, като се иска да се каже, че парламентарниятъ режимъ е компрометиранъ отъ самото Народно Сѣбрание.

Прѣдседателътъ : (Звъни.) Не Ви давамъ думата!

Н. Габровски : Отъ страна на Короната се прави демагогия прѣдъ народната маса, за да се каже, че народното прѣдставителство компрометира парламентаризма.

Прѣдседателътъ : (Силно звъни.)

Н. Габровски : Азъ протестирамъ противъ това! Парламентаризмътъ го компрометиратъ ония партии, които усилятъ княжескитѣ права въ България.

Прѣдседателътъ : (Силно звъни.)

Н. Габровски : Това е истина! И азъ питамъ още веднажъ г. Министъръ-Прѣдседателя: поема ли отговорността за тая рѣчь прѣдъ Народното Сѣбрание и прѣдъ народа?

Прѣдседателътъ : Г-нъ Министъръ-Прѣдседателътъ има думата.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Г-нъ Цановъ най-напрѣдъ пита: на дневенъ редъ ли бѣше прочитането на тоя отговоръ или не. Не на мене се пада да отговоря на това, но азъ ще отговоря. Прѣдседателството е длъжно да съобщава всичко, което до него се отправя, съ цѣль да бѣде оповѣстено на г. г. народнитѣ прѣдставители; слѣдователно, ако прѣдседателството направи това съобщение, то изпълни единъ свой дългъ. (Н. Габровски: Вземате ли Вие отговорността?)

Вториятъ въпросъ е на г. Габровски: кой отговаря за съобщението. (Н. Габровски и М. Такевъ: За съдържанието на съобщението.) За съдържанието на съобщението, г-нъ Такевъ. — Г-нъ Габровски се впусна да говори по работи, по които можемъ да разискваме, но само тогава, когато Народното Сѣбрание се съгласи да се тури туй съобщение на дневенъ редъ. Ако бѣше запиталъ г. Габровски просто и чисто, взема ли правителството отговорността безъ всѣкакви прѣдисловия и пустословия, щѣхъ да му отговоря съ дѣй думи и свършено, и ако останѣше недоволенъ, той можеше да обърне питането си въ запитване и Народното Сѣбрание щѣше да се произнесе. Азъ мисля, че така се водятъ достолюбно дебатитѣ въ Народното Сѣбрание. Ако има посѣгателство на народнитѣ права, ще имате думата и вие, и ние, и всички; защото за всички тия правдини не само вие, ами и ние милѣемъ. Така щото, глаголюванието отъ ваша страна бѣше съвсѣмъ неумѣстно. Азъ не приемамъ само вие да излизате като защитникъ на народнитѣ права. (Г. Кирковъ: Да, но вие допуснахте да се чете това нѣщо.) А-а, вие искате да се не чете? (Н. Габровски: Вие вземате ли отговорността?)

Г-нъ Кирковъ изобщо протестира противъ това четене. (Г. Кирковъ: Да, защото вие не вземате отговорността.) Дали вземамъ отговорността, на този въпросъ ще отговоря. (Н. Габровски: Кажете!) Да, азъ поемамъ върху си отговорността за туй, което ви е съобщено. (Н. Габровски: Тогава нека се тури на дневенъ редъ да се разисква.) Прѣкрасно.

Прѣдседателътъ : Затуй азъ ви казвамъ, че сте разстроители, я! (Смѣхъ.) Па и онзи Найчо Цановъ защо се сърди?

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателя г. А. Франгя.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя : (Звъни.) Има думата г. Ной Марковъ.

Н. Марковъ : Имамъ да отправя едно питане къмъ г. г. министритѣ, но виждамъ . . .

Н. Поповъ : Какво хортувате, г-нъ Марковъ?

Прѣдседателствующъ А. Франгя : Моля ви, г-нъ Ной Марковъ, да дойдете по-близо, защото не се чуе.

Н. Марковъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. г. министритѣ, но понеже виждамъ, че г. Министерътъ на Народното Просвѣщение отсъствува, а първото мое питане ще бъде отправено къмъ него, моля да се повига, ако е тукъ да дойде, а дотогава да почакаме.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Съгласно правилника, когато присъствува единъ членъ отъ правителството, народнитѣ прѣдставители иматъ право да правятъ своитѣ питання.

Н. Марковъ: Г-да народни прѣдставители! Известно ви е, че XI-то Обикновено Народно Събрание въ първата своя извънредна сесия въ LXXVI заседание, на 12 юний 1901 г., вотира и окончателно прие едно 6-членно законче озаглавено: „законъ за управлението и оползотворяването на капитала на бившата българска добродѣтелна дружина въ Букурещъ“. Това законче, както казахъ, се състои отъ 6 члена и съдържа слѣдующитѣ разпорѣждания: чл. 1 говори за че капиталътъ на дружеството се внася въ Българската Народна Банка и съ това се турга основата на единъ фондъ на това дружество; чл. 2 — за че капиталътъ се управлява отъ Министерството на Народното Просвѣщение; чл. 3 съдържа разпорѣждания за че не може да се нахърнява капиталътъ на фонда; чл. 4 говори за цѣлѣта на това дружество; чл. 5 разпорѣжда, по кой начинъ да се даватъ стипендиитѣ; а чл. 6 задължава Министерството на Народното Просвѣщение да публикува равносметка въ края на годината, за да се види какѣ сж похарчени сумитѣ.

Искамъ да обърна вашето внимание върху чл. 4 отъ току-що цитирания законъ, дѣто се говори за цѣлѣта на дружеството. Въ този членъ изрично е казано, че отъ половината отъ прихода на дружеството се издържатъ стипендианти, отъ които единъ непрѣмѣнно отъ гр. Сливенъ и единъ отъ гр. Враца. Това е изрично уговорено въ чл. 4. Отъ справката, която азъ направихъ въ Министерството на Народното Просвѣщение, се оказва, че отъ доходитѣ на тѣзи капитали сега-засега се издържатъ трима стипендианти: двама отъ Враца и единъ отъ Стара-Загора. Отъ по-нататъшната справка, която азъ направихъ тамъ, се оказа, че двамата стипендианти отъ Враца сж стипендианти още на ефорията, слѣдователно, стипендиитѣ имъ сж дадени много по-рано отъ 1901 г., когато е билъ приетъ законътъ, обаче третата стипендия, стипендията на единия старо-загорчанинъ е дадена слѣдъ приемането на закона. Но отъ по-нататъшната ми справка азъ можахъ да разбера, че и тая трета стипендия е била дадена вслѣдствие просбата на нѣкои членове отъ бившата добродѣтелна дружина. Сега, имаше излишенъ кредитъ за още една стипендия отъ 1.200 л. За тази стипендия гр. Сливенъ имаше за кандидатъ г-ца Трънка, която е свършила 4 курса на медицината въ Нанси. Тя бѣше членка на Сливенската

община. Съгласно чл. 4 отъ приетия законъ, естествено, стипендията трѣбваше да бъде дадена ней, защото другъ кандидатъ отъ гр. Сливенъ нѣмаше, а съгласно чл. 4 трѣбваше да се прѣдпочете тя прѣдъ другитѣ. Г-нъ Министерътъ на Народното Просвѣщение, не знай по какви причини, не е далъ стипендията на г-ца Трънка, а я е раздѣлил на три отдѣлни суми: 600, 500 и 100 л. Дава ней 600 л.; 500 л. дава на нѣкой си Кабакчиевъ — не помня какъ му е името — отъ Шуменъ и другитѣ 100 л. на другъ кандидатъ. Искамъ да попитамъ г. Министра на Народното Просвѣщение, защо е прѣнебрѣгналъ чл. 4 отъ току-що приетия законъ, именно защо не е дадена стипендията на г-ца Трънка, която е прѣдставила всички нужни документи, която е отговаряла на всички условия, които законътъ изисква, и която е прѣдставила и прѣпорѣжка отъ Сливенската община, че тя е нейнъ кандидатъ, а е раздѣлил тая сума и ѝ е далъ една частъ, а другата една частъ е далъ на нѣкой си кандидатъ отъ Шуменъ? Това е първото ми питане.

Второто мое питане се отнася къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля Ви се, г-нъ Марковъ, ще бъде по-хубаво, ако желаете, г. министърътъ първо да ви отговори на първото питане.

Н. Марковъ: Азъ ще направя дѣй-три питання и слѣдъ туй г. г. министритѣ ще отговорятъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Нека да продължава.

Н. Марковъ: Второто мое питане се отнася къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието и се състои въ слѣдующето. Тая година прѣзъ м. августъ, когато обикаляхъ селата на Кжзлагачката околия, отдѣто съмъ избралъ, навѣждахъ моитѣ избиратели ми се оплакваша противъ тѣхния лѣсничей Грънчаровъ. Въ своитѣ обвинения тѣ отиваха много далече, тѣ се оплакваша противъ него, че е вземалъ взятки. Разбира се, обвинението бѣше тежко и азъ не можехъ току-така да имъ повѣрвамъ. Попитахъ ги веднажъ, два пжти, иматъ ли данни, иматъ ли доказателства да установятъ това тѣхно тежко обвинение. Казаха ми: „ние сме готови да установимъ всичко туй, нека се донесе на надлежното мѣсто“. На завръщане отъ Кжзлягачъ въ Ямболъ, азъ случайно се видѣхъ съ г. Министра на Търговията и Земледѣлието, който заминаваше за Кая-бурунъ. Азъ му разправихъ за оплакването на селянитѣ, той се заинтересува и веднага заповѣда на Ямболския околийски началникъ да отиде на самото мѣсто и да провѣри тия оплаквания. Забѣлжете, че това бѣше прѣзъ м. августъ. Въ края на този мѣсець околийскиятъ началникъ изпѣлни възложената нему мисия и прѣдстави своето дознание въ министер-

ството и това познание дълго време стоя там — струва ми се, че стои и досега, оттогава 4 месеца изминаха. Каза ми се, че напълно се установява онова обвинение, което хвърляха селянитъ върху този лъсничей; но никакви мърки досега не виждам да са взети. Азъ ще помоля г. министра да отговори, защо досега не са взети никакви мърки или, ако са взети, какви са именно тия мърки?

Третото мое питане се отнася към г. Министра на Обществения Сгради, Пятищата и Съобщенията. То се състои въ следущето. Въ тазгодишния бюджет, г-да народни представители, въ перото отъ 1.200.000 л. за постройка на шосета и мостове имаше специални три пера, между които бѣше перото отъ 25.000 л. за постройка на единъ мостъ на р. Тунджа при Кая-бурунъ. Помня добръ, че въ комисията възстанаха, защото казаха, че не било отъ голѣма необходимостъ да се прави мостъ на р. Тунджа при Кая-бурунъ, да се похарчатъ 25.000 л. само за да се съобщава Каябурунскиятъ заводъ съ държавното шосе Ямболъ—Казанлъкъ. Тогава азъ и нѣкои други членове отъ комисията съобщихме, че този мостъ не е нуженъ само да се съобщава заводътъ, ами че е нуженъ да се съобщава едната частъ на околията, която е раздѣлена отъ рѣката Тунджа на двѣ половини, които никакво съобщение помежду си нѣматъ. Благодарение на тоя мотивъ, че този мостъ е нуженъ, за да се съобщава населението отъ околията, раздѣлени съ рѣката, комисията се съгласи и отпусна този кредитъ отъ 25.000 л.; оставаше работата на изучаване, какъ именно да бѣде построенъ мостътъ, дали да бѣде построенъ на Кая-бурунъ или на друго мѣсто, при Пандаклий, дѣто ще бѣде по-удобно за населението. Този въпросъ се изучаваше отъ Министерството на Обществения Сгради и отъ всичкитъ рапорти на командированитъ специалисти отъ министерството се разбра, че мостътъ, построенъ при Кая-бурунъ, отдолу, е безполезенъ, защото никой нѣма да минава оттамъ, а ако бѣде построенъ при Пандаклий, тогава е по-удобно и ще бѣде отъ по-голѣма полза за населението. Министерството на Търговията и Земледѣлието въ желанието си да повдигне малко завода на Кая-бурунъ, макаръ да съзнаваше, че на моста не му е мѣстото тамъ да бѣде, но като мислѣше, че населението, ако се построи мостътъ на това мѣсто, макаръ и да се връща назадъ, за да минава по него, съ това ще се поопри заводътъ, настоявало е нѣколко пѣти непрекъснато да стане мостътъ долу. Питамъ г. Министра на Обществения Сгради: прѣдъ видъ на мотивитъ, на основание на които кредитътъ бѣше гласуванъ да се направи мостътъ за съобщение на населението отъ двѣтъ части на околията, и прѣдъ видъ рапортитъ на командированитъ специалисти, че, ако се построи мостътъ долу, никой нѣма да минава оттамъ и че мостътъ трѣбва да се построи въ Пандаклий, дѣто ще бѣде отъ по-голѣма полза за населението, — питамъ, какви мърки трѣбва да вземе, т. е. какъ мисли

да построи този мостъ, дали при Кая-бурунъ, дѣто се иска отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието, или при Пандаклий, дѣто ще бѣде отъ голѣма полза за населението? Това е третото ми питане.

Четвъртото ми питане се отнася къмъ г. Министра на Финанситъ, но понеже то е питане малко по-дълъжко, ще го оставя за другъ пѣтъ. То се касае за държавната фабрика.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Както виждате, отъ питането на Казанлъжкия народенъ прѣдставителъ въпросътъ се свежда къмъ това: защо не е дадена стипендия на г-ца Трънка отъ фонда на добродѣтелната дружина, а ѣ е дадена само една субсидия отъ 600 л.? Азъ, разбира се, като не съмъ отпусналъ тия субсидии и стипендии, не съмъ се занимавалъ съ въпроса и не зная защо не е дадена стипендия на нея. Въроятно, допускамъ това, че ще има законни причини да се не даде стипендия на нея, защото не допускамъ азъ тя да е прѣдставена отъ Сливенската община, да отговаря на условията и ней да не е дадена стипендията. Ще прѣгледамъ прѣписката, ще видя причинитъ, по които е отказана стипендията ней, и ще отговоря на г. Ной Маркова. Въроятно, прѣдполагамъ, причината ще бѣде тая; ако е свършила медицинския факултетъ, нѣма защо да ѣ се дава стипендия сега.

Н. Марковъ: Тая година постѣпва въ петия курсъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Въроятно, вижда се, защото е на свършване, дава ѣ се само една субсидия докато довърши.

Н. Марковъ: 2 години ѣ трѣбватъ!

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Ще направя справка и ще Ви отговоря.

Министъръ А. Людекановъ: Затуй, за което г. Марковъ прави бѣлѣжка, азъ пратихъ да ми донесатъ дѣлото и ще му отговоря частно, ако желае.

Министъръ Д. К. Поповъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ за постройката на моста на Кая-бурунъ ми е извѣстенъ. По тоя въпросъ имамъ да кажа на г. Маркова това, че всичкитъ свѣдѣния, всичкитъ изучавания, които са станали отъ страна на моето министерство, и ония отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието са засега въ полза за постройката на моста при Кая-бурунъ. Напоследѣтъ бѣ командированъ инженеръ Гешевъ, който се произнесе така също въ полза на Кая-бурунъ. Азъ не съмъ още разгледалъ доклада му и рѣшение още не съмъ взелъ. Ще направя туй като изуча добръ въпроса, слѣдъ което ще отговоря на г. Маркова.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г-нъ Благоевъ бѣше попиталъ г. Министра на Вътрѣшнитъ Работи: защо

е интерниранъ нѣкой си К. Г. Величковъ отъ Пловдивъ въ Станимака и г. министърътъ заяви, че ще направи справка и ще отговори. Бихъ молилъ, ако г. министърътъ има свѣдѣния на рѣка, да даде тия свѣдѣния.

Министъръ А. Людскановъ: Донесохъ бѣлѣжка на г. Благоева. Той ми правѣше двѣ питання: едното бѣше за г. Раздолова. За него нѣма никаква телеграма, никакво оплакване въ министерството. За г. Величкова, окръжниятъ управителъ съ единъ рапортъ като описва, че този Величковъ билъ празноскиающъ, който се занимавалъ съ шантажъ, поиска да го въдвори на мѣстожителството и азъ му разрѣшихъ.

Д. Драгиевъ: Имамъ да отправя едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Имамъ свѣдѣния, че Павликенската земледѣлческа каса, при отпускането заеми на земледѣлците, или при поправяне на записитѣ имъ, принуждавала ги да прѣдставятъ заедно съ записитѣ и едно заявление, съ което да се откажатъ отъ правото, което имъ дава чл. 979 отъ гражданското сѣдо-производство, относително неотчуждаемостта на извѣстни недвижими имоти. Задължавала ги, казвамъ, да се откажатъ отъ това си право и още отсега да иматъ земледѣлческитѣ каси придобито право да отчуждаватъ тия имъ имоти въ случай, че по една или друга причина не могатъ да изплатятъ заемитѣ си. Питамъ г. министра да отговори, на какво основание земледѣлческитѣ каси правятъ тия спѣнки на населението и смѣта ли той тия имъ постѣпки за законни и за постѣпки, които да отговарятъ на назначението, което иматъ каситѣ.

Министъръ А. Людскановъ: Ще направи справка, г-нъ Драгиевъ. Ако е тѣй работата, както излагате, значи нѣматъ право. Но ще направи справка.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Едно малко питане къмъ г. Министра на Земледѣлието и Търговията. Даже отъ висотата на княжеския тронъ се говори за бѣлгарскитѣ гори и се изказва съжаление за тѣхното опустошение. Когато ще дойде врѣме да говоримъ и по тази Княжеска рѣчь и по закона за горитѣ, ние ще си кажемъ по-специално мнѣнието върху тѣхъ. Но понеже въпросътъ е твърдѣ важенъ самъ по себе си, то азъ моля г. Министра на Земледѣлието и Търговията да отговори на слѣдующето. На 6 юний 1901 г. противъ Голѣмобѣловския общински кметъ Йонковъ-Владимиръ е съставенъ актъ за една загуба, причинена отъ неговитѣ дѣйствиа, въ качеството му кметъ, въ надвечерието на изборитѣ, отъ 17.635 л. и 75 ст., надлежно констатирани отъ официалната власть. Но този приятелъ кметъ и доднесъ съ нищо не е наказанъ, макаръ въ закона да се прѣдвижда из-

вѣстно количество глоба. Затуй ли не е наказанъ, че е билъ кметъ и могълъ да бѣде полезенъ на този или на онзи, или нѣкакви други съображения сѣ карали правителството и досега този актъ да стои въ шкафа, безъ всѣкакво по-нататѣшно слѣдствие?

Сжщо така питамъ г. Министра да отговори. На 21 май е съставенъ актъ противъ прѣдседателя на Бѣловската тричленна комисиия — (Министъръ А. Людскановъ: Коя година?) 1901 г. — за 7.360 л. поврѣди, нанесени на гората. Нищо и досега противъ него не е направено. По какви съображения и той не е глобенъ?

Сжщо така е съставенъ актъ противъ Александра Томовъ, Георги Славчевъ и Митю Илиевъ, за една щета отъ 5.326 л., надлежно констатирана, но на никому отъ тѣхъ и досега 5 пари глоба не е наложена. Кои съображения, прочее, каратъ министерството да държи тия актове въ шкафа и да не имъ дава ходъ по законния редъ?

Министъръ А. Людскановъ: Доколкото си припомнямъ, като бивши министъръ на Търговията и Земледѣлието, прѣдставенъ ми бѣ първия актъ, за който спомена г. Такевъ, противъ г. Йонковъ-Владимиръ и си припомнямъ това обстоятелство затуй, защото ми ся видѣ много голѣма сумата — отъ нѣколко хиляди лева. Така щото, ако има нѣкакво забавяне на работата, то не ще бѣде въ министерството, а вѣроятно ще бѣде въ паркета. Азъ ще направи справка за всѣки случай.

Припомнямъ си тѣй сжщо, че имаше други актове за голѣми суми; но на всичкитѣ, ако помни добръ, когато бѣхъ министъръ, дадохъ ходъ. Но ако сега има спиране отъ сѣдебната власть, то ние не отговаряме за това. Вземамъ тѣзи три бѣлѣжки и ще направи справка.

Е. Начевъ: Азъ имамъ да направи едно питане къмъ г. Министра на Общественигѣ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията. Отъ по-рано бѣше се обѣщало това министерство да внесе единъ законъ, за да се уреди въпросътъ съ онѣзи, които биха пострадали отъ разнитѣ катастрофи, както често пѣти се случватъ тия пѣнца, както е за Горна-Баня и др. Питамъ: ще ли внесе този законъ? И, ако има възможности, моли да се внесе, защото има много оплаквания отъ осакатѣли хора.

Министъръ Д. К. Поповъ: Това ще направи въ най-близко бѣдѣще, защото този въпросъ е вече узрѣлъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Пристъпва се къмъ дневния редъ — докладъ на бюджетарната комисиия по прѣдложението на Министерството на Финанситѣ за отпускане на сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 180.000 л. по посрѣщане разносикитѣ на Народното Събрание.

Г-нъ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ П. Шоповъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ миналото заседание остана да се прочете прѣдложението за свръхсмѣтенъ кредитъ и слѣдъ туй да го гласуваме. Азъ ще ви прочета самото прѣдложение, а слѣдъ туй и списъка за гласуване. (Чете.)

„Рѣшение

за допълнителенъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 180.000 л.

1. На основание чл. чл. 26 и 30 отъ закона за отчетността по бюджета, разрѣшава се на Финансовия Министъръ допълнителенъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 180.000 л., за доизплащане всичкитѣ разноси на Народното Събрание докрая на текущата 1902 г., а именно: за пѣтни и дневни пари на г. г. народнитѣ прѣдставители — 127.000 л.; за печатане, изработване и коригиране стенографическитѣ дневници и пр. — 51.000 л. и за поддържането на врѣменнитѣ служащи — 2.000 л.

2. Отъ горната сума 178.000 л. да се отнесатъ къмъ гл. III § 4, и 2.000 л. къмъ § 5 отъ бюджета на Върховното Правителство за 1902 г.

3. Сумата да се вземе отъ кредита по чл. 126 отъ конституцията“.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на поименно гласуване разрѣшението на искания свръхсмѣтенъ кредитъ.

М. Такевъ: Искамъ думата!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате думата.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Азъ и завчера взехъ, по поводъ на този кредитъ, думата, но понеже се каза, че днесъ ще се гласува, искамъ да обърна вашето внимание, а едновременно съ това — и вниманието на г. прѣдседателя, че, ми се струва, числото на служителитѣ, които се назначаватъ въ Народното Събрание, и числото на писаритѣ въ същото Събрание прѣвишава онова, което е необходимо за службата въ Събранието. Азъ нѣма да прѣувелича, ако ви кажа, че народнитѣ прѣдставители се прѣпъватъ въ краката на голѣмото число служители. Отъ 30 души, колкото бѣха въ другитѣ Събрания, сега сж 72 души. Раздѣлили ги на отреди — по единъ главнокомандующъ на 10 души. Пита се, защо е това нѣщо? (Д. Цанковъ: За да има редъ.) Нѣма нужда, именно, да се държатъ толкозъ служители.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ви, г-да народни прѣдставители, прѣседателството ще отговори, за да не губимъ врѣме. Имамъ честь да съобща, че още въ петѣтъ сж отчислени около десетина разсилни и около петима писари. Мисля, че г. Такевъ ще бѣде доволенъ. Полека-лека всичко ще се разчисти.

М. Такевъ: Понеже г. прѣседателствующиятъ е призналъ своевременно, че, дѣйствително, това

число е много, менѣ ми се струва, че 10 души уволнени е тоже малко. Ние нѣмаме нужда отъ такива голѣми прислуги тукъ: ди ни държатъ палтата, да ни отварятъ разнитѣ врати, да ни държатъ галошитѣ. Слѣдователно, голѣмо е числото на писаритѣ, разсилнитѣ и служителитѣ въ Народното Събрание. Ако ми бѣде позволено да си кажа мнѣнието — ако обича г. прѣдседателъ, нека го чуе, — не повече отъ 30 души ще сж достатъчно.

Д. Цанковъ: То не е твоя работа, а моя работа!

М. Такевъ: Не е твоя работа, Дѣдо Цанковъ; то е наша работа, защото ние гласуваме кредита! Ако г. Цанковъ иска да назначава повече, той може отъ своитѣ срѣдства да си назначи; но ние, като народни прѣдставители, не гласуваме кредитъ за излишни работи.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Такевъ! Съгласно нуждитѣ на народното прѣдставителство, прѣседателството се е разпоредило да направи всичко възможно, особено по отношение на економитѣ, и то единствено нашиятъ уважаемъ прѣдседател е, който иска най-голѣми економии.

М. Такевъ: Прѣкрасно! Азъ взимамъ актъ отъ вашитѣ думи и ще чакамъ да видя най-голѣмитѣ економии.

Д. Цанковъ: Г-нъ Такевъ нѣма право сега да говори върху туй нѣщо. Въ правилника е казано, че 15 дена прѣди да се закрие, Народното Събрание избира една комисия да прѣгледа смѣткитѣ. Когато на Народното Събрание направи докладъ онази комисия, тогазъ имашъ право да говоришъ, сега нѣмашъ право. (Смѣхъ.)

М. Такевъ: Гласуваме днесъ кредитъ!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ докладчикъ! Нека прочете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители, които ще отговарятъ „за“ или „противъ“.

Секретарь П. Шоповъ: (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — за;

Н. Абаджиевъ — за;

П. Абрашевъ — (отсѣтствува);

И. Арнаудовъ — за;

А. Арсениевъ — (отсѣтствува);

С. Арсениевъ — (отсѣтствува);

Н. Бадински — (отсѣтствува);

Х. Бакаловъ — за;

Т. Балабановъ — (отсѣтствува);

М. Балтовъ — за;

Н. Беневъ — (отсѣтствува);

Д. Благоевъ — за;

А. Блажевъ — за;

И. Бобековъ — за;
 С. С. Бобчевъ — за;
 М. Божковъ — за;
 Х. Боневъ — за;
 Т. Бурмовъ — за;
 С. Бурмовъ — (отсъствува);
 А. Буровъ — (отсъствува);
 П. Вѣчваровъ — (отсъствува);
 Г. Вѣльовъ — за;
 Г. Василевъ — (отсъствува);
 И. Василевъ — за;
 Кара Хр. Василевъ — за;
 И. Веселиновъ — за;
 Т. Влайковъ — за;
 И. Воденчаровъ — за;
 Д. Вълчевъ — за;
 Х. Върбенковъ — за;
 Ц. Вжжаровъ — (отсъствува);
 Н. Габровски — за;
 А. Геневъ — за;
 И. Георговъ — за;
 И. Георгиевъ — за;
 М. Георгиевъ — (отсъствува);
 И. Гешовъ — (отсъствува);
 Н. Гимиджийски (отсъствува);
 К. Господиновъ — за;
 А. Груевъ — за;
 И. Гърковъ — за;
 Н. Дечевъ — за;
 К. Диловски — за;
 В. Димчевъ — (отсъствува);
 В. Димитровъ — (отсъствува);
 Д-ръ Г. Гаговъ — за;
 Д-ръ Н. Генадиевъ — за;
 Д-ръ П. Гудевъ — за;
 Д-ръ С. Даневъ — за;
 Д-ръ К. Икономовъ — за;
 Д-ръ К. Милановъ — за;
 Д-ръ Д. Милковъ — за;
 Д-ръ С. Мирковъ — за;
 Д-ръ Д. Молловъ — за;
 Д-ръ П. Ношковъ — за;
 Д-ръ А. Радевъ — за;
 Д-ръ А. Ходжевъ — (отсъствува);
 К. Досевъ — (отсъствува);
 М. Доспатски — за;
 Д. Драгиевъ — (отсъствува);
 П. Драгулевъ — (отсъствува);
 Л. Дуковъ — за;
 Д. Дяковъ — за;
 И. Еневъ — за;
 Я. Забуновъ — за;
 Г. Згуревъ — (отсъствува);
 П. Златаровъ — за;
 Д. Зографски — (отсъствува);
 М. Игнатовъ — за;
 Д. Икономидисъ — за;
 С. Ицковъ — за;
 П. Калинковъ — за;
 К. Калчовъ — (отсъствува);

С. Калчовъ — (отсъствува);
 Х. Камбуровъ — (отсъствува);
 А. Каназирски — (отсъствува);
 М. Каравасилевъ — за;
 П. Каравеловъ — за;
 Д. Карапановъ — за;
 А. Каранешевъ — за;
 И. Карастояновъ — за;
 К. Кафеджийски — за;
 О. Кечели — за;
 Г. Кирковъ — (отсъствува);
 В. Кобуровъ — за;
 П. Ковачевъ — (отсъствува);
 Д. Колевъ — (отсъствува);
 Ан. Коновъ — (отсъствува);
 Ат. Коновъ — за;
 Г. Константиновъ Палата — за;
 Н. Константиновъ — (отсъствува);
 Б. Кръстевъ — за;
 Г. Кутинчевъ — за;
 Г. Кърджиевъ — за;
 Н. Лазаровъ — за;
 С. Лафчиевъ — (отсъствува);
 Н. Лефтеровъ — за;
 А. Людскановъ — за;
 М. Маджаровъ — (отсъствува);
 К. Малевъ — за;
 Х. Мановъ — за;
 Д. Манчовъ — за;
 Д. Марковъ — (отсъствува);
 Н. Марковъ — за;
 П. Марковъ — за;
 С. Махмудовъ — за;
 М. Месудовъ — за;
 М. Милевъ — за;
 Б. Минчовъ — за;
 К. Мирски — за;
 С. Митовъ — за;
 Т. Михайловъ — (отсъствува);
 Х. Бей Мустафа Бейовъ — за;
 Н. Мушановъ — за;
 В. Наковъ — (отсъствува);
 Е. Начевъ — за;
 Н. Начовъ — за;
 Т. Начовъ — за;
 С. Недевъ — за;
 Х. Неджибъ Бей — за;
 И. Нейчовъ — (отсъствува);
 Т. Орловъ — за;
 М. Павловъ — за;
 П. Пановъ — за;
 Г. Пасаровъ — за;
 Г. Пеневъ — за;
 Д. Петковъ — за;
 И. Петровъ — за;
 П. Петринъ — за;
 И. Пецовъ — за;
 П. Пешевъ — за;
 С. Пицевъ — (отсъствува);
 С. Пиралковъ — за;

В. Поповъ — за;
 Вен. Поповъ — (отсѣтствува);
 Д. К. Поповъ — (отсѣтствува);
 И. Поповъ — за;
 Н. Поповъ — (отсѣтствува);
 И. Пъневски — за;
 Н. Рашеевъ — за;
 С. Савовъ — за;
 Н. Савчевъ — (отсѣтствува);
 Я. Сакъзовъ — за;
 О. Бей Сали Бейовъ — за;
 А. Самоковлийски — за;
 М. Сарафовъ — за;
 Ф. Симишовъ — за;
 С. Славовъ — (отсѣтствува);
 А. Славчовъ — за;
 И. Соколовъ — (отсѣтствува);
 В. Стаменовъ — за;
 А. Станчовъ — за;
 В. Статковъ — (отсѣтствува);
 М. Стояновъ — за;
 Т. Стояновъ — за;
 А. Страшимировъ — за;
 М. Такевъ — за;
 Ц. Таслаковъ — (отсѣтствува);
 П. Тенчевъ — (отсѣтствува);
 Т. Теодоровъ — (отсѣтствува);
 Ю. Теодоровъ — (отсѣтствува);
 П. Тодоровъ — за;
 Х. Тодоровъ — (отсѣтствува);
 Д. Тоневъ — за;
 Х. Тоневъ — за;
 Д. Тончевъ — (отсѣтствува);
 Г. Трифоновъ — за;
 И. Тянковски — за;
 Н. Узунъ — за;
 А. Урумовъ — за;
 Т. Фератовъ — за;
 Г. Филиповъ — за;
 Д. Филовъ — за;
 А. Франгя — за;
 Е. Хасановъ — за;
 В. Христовъ — за;
 Д. Христовъ — (отсѣтствува);
 Н. Христовъ — (отсѣтствува);
 М. Хюсеиновъ — за;
 Д. Цанковъ — за;
 Н. Цановъ — за;
 П. Чаушовъ — (отсѣтствува);
 Н. Шивачевъ — (отсѣтствува);
 Т. Шипковъ — (отсѣтствува);
 П. Шоповъ — за;
 Ю. Юсуфовъ — за;
 Д. Яблански — (отсѣтствува);
 Б. Якововъ — (отсѣтствува).

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Резултатътъ на гласуването е слѣдующиятъ: 130 народни прѣдставители сѣ гласували за, 58 отсѣтствува. Народното Събрание разрѣшава сврѣхсметенъ кре-

дитъ 180.000 л. за нуждитъ на Народното Събрание

Г-да народни прѣдставители! Тѣй като призованиятъ свещеникъ за освещаване новопостроената читалня при Народното Събрание пристигна и чака, давамъ 5 минути отидихъ на народното прѣдствителство, за да присѣтствува на освещението.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието продължава.

Г-да народни прѣдставители! Прѣди да пристѣпимъ къмъ втория пунктъ отъ дневния редъ, имамъ да направя двѣ съобщения.

Първото е едно прѣдложение отъ Министерството на Финанситъ, съ което се иска одобряването отъ Народното Събрание освобождаването отъ мито и въобще отъ налогъ внесенитъ отъ странство мобили за първоначално обзавеждане на построената въ Шипка руска духовна академия. Това прѣдложение ще се изпрати на надлежната комисия.

Второто прѣдложение е по частна инициатива, подписано отъ надлежното число народни прѣдставители, които прѣдлагатъ да се обяви спѣшност по рѣчта на Негово Царско Височество Князътъ. Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ по този въпросъ спѣшностъ, да си вдигнатъ ржката. (Г. Кирковъ: По кое прѣдложение?) Първото прѣдложение, съгласно правилника, ще се изпрати въ надлежната комисия. Второто е прѣдложение за спѣшност по рѣчта на Негово Царско Височество Князътъ. Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ спѣшностъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Г-нъ докладчикътъ по бюджетопроекта по Министерството на Външнитъ Работи има думата.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Министерство на Външнитъ Работи и на Изповѣданията.

Глава I.

Разходи за личния съставъ.

§ 1. За съдържание личния съставъ на централното управление и подвѣдомственитъ му учрѣждения“ е прѣдставена тукъ сумата 625.020 л., обаче въ комисията се увеличи този параграфъ на 635.120 л., като прие комисията да се увеличатъ прѣдставителнитъ на първия секретаръ и на драгоманитъ въ Цариградското дипломатическо агентство, заплатата и прѣдставителнитъ на секретаря въ Парижъ и прѣдставителнитъ на секретаритъ въ Виена и Петербургъ. Освѣнъ това, комисията прие да се увеличи този параграфъ съ една сума отъ 5.000 л., като се прѣдвидѣ да има единъ търговски агентъ въ Пирея. Тѣй щото, този параграфъ се увеличи съ една сума отъ 10.100 л., та става 635.120 л.

Д. Благоев: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Така се сложиха обстоятелствата, че думата, която трѣбваше да взема по общитѣ дебати по бюджетитѣ, остана задънѣ съвършено не по мое желание, обаче г. Министъръ-Прѣседателятъ биде добъръ да обѣщае, че при първия бюджетъ, който ще се почне да се разисква, да се даде думата по общитѣ дебати по бюджетитѣ. Днесъ се ползувамъ отъ случая и искамъ да кажа нѣколко думи общо върху бюджетитѣ, върху приходитѣ и разходитѣ на нашата държава.

Прѣди да почна своята рѣчь, ще си позволя да направя нѣкои общи бѣлѣжки, понеже на нашата лѣвица бѣха хвърлени извѣстни укори, съдържащието на които състои въ слѣдующето: че дѣятелността на Народното Събрание вървѣла бавно и че причината на туй била лѣвицата, (Л. Дукъвъ: Вѣрно.) а между другото, когато стана дума за бюджетитѣ, каза се, че лѣвицата именно могла да биде причина за късноното вотиране на бюджета за идущата година. Този укоръ азъ отхвърлямъ и мисля, че въ този случай ще изрази и чувствата на лѣвицата, че не тя е била причината за закъснѣването разглеждането на бюджета, а че по съвършено друга причина, която повечето зависи отъ болшинството, а главно отъ правителството. Така че, въ този случай, азъ именно повтарямъ, че лѣвицата по никой начинъ не може да се укори въ закъснѣване на бюджета. Азъ нѣма да влизамъ въ подробности сега да указвамъ на тия причини, които закъсниха и тази година, както и всѣкога, впрочемъ, у насъ закъснѣватъ съ бюджетитѣ, но особено тази година бюджетитѣ ни се внесоха едвамъ на 5 декемврий и ние искаме въ едно такова кратко врѣме да прѣгледаме тия бюджети. Впрочемъ, ние нѣмаме нищо противъ това, бюджетитѣ да бѣдатъ свѣршени на врѣме, както желае и правителството, и ние въ този случай никога, разбира се, както болшинството знае, никога не сме прѣчили на една плодотворна дѣятелностъ. И ако Народното Събрание е имало прѣчки, тѣ произлизатъ не отъ лѣвицата, и особено никога отъ крайната лѣвица, а отъ болшинството. Слѣдъ тия бѣлѣжки, азъ пристигамъ къмъ самата същностъ на работата.

Г-да народни прѣдставители! Намъ ни се прѣдстави отъ г. Министра на Финанситѣ единъ законъ за приходоразходния бюджетъ на Княжеството за 1903 г. Този бюджетъ, разгледанъ най-повърхностно, дава ни да разберемъ, че ония обѣщания, които даваше партията, която днесъ е на власть, както и ония надежди, които вдѣхваше тази партия въ нашето население, както и надеждитѣ на нѣкои, може би, и отъ опозицията, че вече настѣпва ерата на намаленията, — казвамъ, този законъ ни показва, че всички тѣзи обѣщания и надѣжди вече се разбиха на пухъ и прахъ, вече нѣма намаление на разходитѣ, а ние виждаме, напротивъ, едно увеличение на разходитѣ. А за да се покриятъ тѣзи вече голѣми разходи, които се прѣдвизватъ въ закона за приходоразходния бюджетъ, тѣй сѣщо

ние виждаме и увеличение на приходитѣ, сир. едно увеличение и на данъците, едно увеличение на данъцитѣ. Съ други думи, законътъ за приходоразходния бюджетъ ни показва, че ония обѣщания и ония надежди, които други нѣкои храниха за едно намаление на бюджета, не се осъществяватъ. Ние отъ крайната лѣвица никога не си правѣхме таква илюзия, че е възможно да се намалатъ отъ нашитѣ партии разноснитѣ, че е възможно дѣйствително да се прѣдстави единъ бюджетъ съ по-малкъ разходъ и въ сѣщото врѣме и съ намаление на данъцитѣ. Ние тѣзи илюзии не ги сподѣляхме, а, напротивъ, знаехме си го, че нашитѣ бюджети е расълъ отъ година на година и ще расте, едно за това, защото въ нашата държава, както и въ всички съврѣмени буржоазни държави, сѣ повече се развиватъ държавнитѣ потребности, които държавни потребности изискватъ, разбира се, и по-голѣми разходи. Наистина, въ държави, въ които се развива и производството, се развива, както казватъ, националното богатство, въ такива страни увеличаващото на разходитѣ сѣ, тѣй да се каже, компенсира вслѣдствие развитието на богатствата. Така че, разходитѣ тамъ се увеличаватъ не само чрѣзъ увеличение на данъцитѣ, но така сѣщо и чрѣзъ увеличение на националното богатство. У насъ тѣй сѣщо увеличаватъ се разходитѣ и ще се увеличаватъ, но има едно лошо у насъ, а това е, че увеличението на разходитѣ не върви никакъ съразмѣрно съ увеличението на националното богатство, че повечето отъ увеличенията, които ставатъ въ разходния бюджетъ, повечето се взематъ отъ увеличението на данъцитѣ, не вслѣдствие на туй, че данъчнитѣ сили сѣ се увеличили, а вслѣдствие на това, че се взематъ сѣ по-голѣми данъци и несъразмѣрно съ силитѣ на българския данѣкоплатецъ. Въ всѣки случай, едно е очевидно за насъ, че разходнитѣ бюджети растатъ и, както по-нататкъ ще видимъ, мисля, че ще докажа, че тия разходи растатъ непропорционално на нарастването на националното богатство, непропорционално съ нарастването на данѣкоплатнитѣ сили, а нарастватъ просто чрѣзъ най-тежкото облагане на данѣкоплатнитѣ.

Ако разгледаме закона за приходоразходния бюджетъ, ние виждаме, че както прѣжитѣ данъци, така сѣщо, и особено, косвенитѣ данъци и бери сѣ увеличени въ сравнение съ миналия бюджетъ твърдѣ много. Отъ друга страна въ разходния бюджетъ ние виждаме едно увеличение отъ 6,397,252 л. за смѣтка на държавнитѣ дългове. (Отъ дѣсницата и крайната лѣвица: Намаление е.) Дѣйствително, намаление е. Едно увеличение ние имаме въ Министерството на Войната повече, отколкото въ миналата година, на 3,000,000 л. и нѣщо. (Министъръ М. Сарафовъ: По-малко — 2,979,000 л.) Така че, отъ закона за приходоразходния бюджетъ на Княжеството ние имаме едно увеличение на разходитѣ и едно увеличение за тия разходи на данъцитѣ. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ, както вече и у насъ е станало обичай,

прѣди да се почнатъ дебатитѣ по бюджета, направи едно експозе, едно изложение за финансовото положение у насъ. Експозето на г. Министра на Финанситѣ, трѣбва да кажемъ, бѣше едно експозе извънредно сухо: нѣколко цифри, нѣколко общи и поврхностни прѣсмѣтания ни даде, отъ които никакво положително заключение не може да се направи. Обаче, той изказа единъ оптимистиченъ възгледъ, върху който ние трѣбва да обърнемъ внимание, още повече че този оптимизъмъ никакъ не се оправдава отъ нашата дѣйствителност. Г-нъ министърътъ, когато ни говори за финансовото положение, той положително избѣгна да ни каже каква е неговата финансова политика. Каза ни само туй, че летицитѣ дългове били вече изплатени; подирѣ, като една утѣшителна картина, той ни даде цифри за увеличението на износа и на основание на тази картина, която ни описа г. министърътъ, излиза, че нашата страна, благодарение на износьтъ, който расте, споредъ г. министра, вече върви къмъ сѣ по-добро благосъстояние. Обаче, трѣбва да се попитаме ние, дали дѣйствително износа и особено за ония артикули, за които ни спомена г. министърътъ, дали увеличението на този износъ дѣйствително показва, че у насъ има нарастване на благосъстоянието? Прѣди всичко, ще напомнимъ, че износьтъ не всѣкога показва благосъстояние на една страна. Една страна може да стои много ниско въ културно отношение, може вътрѣ населението да търпи най-голѣми нужди и въ сѣщото врѣме износьтъ да бѣде най-голѣмъ. Този износъ, значи, не може да показва, че благосъстоянието на страната се развива, особено пъкъ благосъстоянието на голѣмата маса отъ народа. Прѣди всичко, относително износа у насъ, ще напомнимъ, че цифритѣ показватъ не такава именно оптимистическа картина, каквато ни прѣдстави г. Министърътъ на Финанситѣ. Износътъ на птици, на яйца, на сирене и кашкавалъ, за които ни говори г. министърътъ, наистина се е увеличилъ въ послѣдно врѣме, но, пита се, този износъ показва ли дѣйствително, че въ нашата страна има вече излишѣкъ отъ тия прѣдмети, отъ тия продукти и затова, като излишѣкъ, тѣ именно се изнасятъ навънъ отъ България? Г-нъ министърътъ върху туй нищо положително не ни каза. Той само хвърли нѣколко общи цифри, съ които искаше да каже, че ние стоимъ много добрѣ. Истината е въ туй, че може би за търговския балансъ това да е добрѣ, но за економическия балансъ на нашата страна това съвсѣмъ не може да показва едно добро явление. Износътъ, както на споменатитѣ артикули, тѣй сѣщо и на добитѣка, който се увеличава, може да покаже само туй, че нашето население се намира въ твърдѣ голѣма нужда и затуй напоследѣтъ то продава всичко, каквото има, каквото то може да произведе, за да посрѣдне голѣмата нужда отъ пари за изплащане на лихви, за изплащане на данѣци и т. н.; туй може да покаже именно износьтъ на нашитѣ продукти вънъ отъ България. И дѣйствително, той само туй показва. Защото за никого не е тайна, че

у насъ напоследѣтъ, отъ нѣколко години насамъ населението се намира въ едно твърдѣ лошо положение. Азъ подирѣ малко ще приведа нѣкои цифри, отъ които ще се види, какъ дѣйствително у насъ масата на населението изпада въ лошо положение, но засега ще кажа, че отъ статистическитѣ данни, които имаме ние за износа за 20 години — отъ 1879 до 1901 г., — нашиятъ износъ отъ 50 милиона въ 1886 г. е достигналъ въ 1896 г. най-голѣмата си височина, а именно 109 милиона. Отъ този износъ за 34 милиона лева сѣ зърнени храни; живи животни и продукти отъ тѣхъ имаме въ 1886 г. 9½ милиона. Трѣбва да кажа, че отъ 1886 г. по-степенно цѣлиятъ износъ ту спада, ту за една или двѣ години пакъ се качва на малко количество, но въ 1896 г. износьтъ, като се качва на 109 милиона, изведнажъ въ 1897 г. пада на 60 милиона, а въ 1899 г. — на 53 милиона. Само отъ 1900 г. захваща пакъ да се качва на 54 милиона и въ 1901 г. — на 83 милиона. Туй колебание, и голѣмо колебание, на износа у насъ показва, че изнесенитѣ произведения, не сѣ произведения, които, тѣй да се каже, сѣ излишѣкъ отъ производството, а само сѣ произведения, които населението по принуждение, по необходимостъ, по нужда ги продава и не вслѣдствие на това, че се увеличава производството у насъ, а вслѣдствие на туй, че населението обѣднѣва. Другъ единъ фактъ, който показва именно, че голѣмиятъ износъ произтича не отъ увеличаването, както нашитѣ г. г. министри говорятъ, на производството или на благосъстоянието на населението, а произтича отъ това, че населението се намира въ нужда, другъ единъ фактъ, който потвърждава това, е именно фактътъ, че у насъ най-голѣмиятъ износъ съставляватъ зърненитѣ храни. И отъ зърненитѣ храни въ 1896 г. сѣ изнесени за 94 милиона; въ 1897 г. спадатъ на 46 милиона, а въ 1899 г. — на 33 милиона. Трѣбва да ви кажа, че отъ 1897 г. насамъ се почва така наречената у насъ криза, и спадането на износа въ тия години показва именно, че населението въ тия години по-малко е имало за продаване и затуй повече е задлъжняло и повече неговото положение се е влопило. Но изпасването на житата у насъ въ такова количество показва дѣйствително, че нашето население го прави отъ нужда. За да видите, че това е така, азъ ще ви приведа другъ единъ фактъ. Износътъ на зърненитѣ храни у насъ съставлява 32% отъ цѣлото производство, когато въ страни съ много по-голѣмо земеделско производство, особено на зърнени храни, каквато е Америка, износьтъ обикновено е 8%, а въ Русия, която тѣй сѣщо се счита за житница на Европа, макаръ и гладующа житница, износьтъ е само 20% отъ цѣлото производство, когато у насъ изнася се 32% отъ цѣлото производство! (Министъръ М. Сарафовъ: Какъ намѣрихте това?) Азъ го намѣрихъ по даннитѣ, които даватъ г. Манушевъ и г. Гешовъ, оттамъ именно извадихъ това нѣщо. Така че, износьтъ у насъ на храни, както виждате, съставлява единъ

грамаденъ процентъ — 32. Туй показва, че най-голямата част или, подобря, една голяма част отъ зърненихъ храни у насъ се изнасятъ навънъ, когато въ страни, въ които производството е голямо, но въ които народътъ е въ сила, за да консумира, тамъ, както виждаме ние, процентътъ на износа е извънредно малъкъ сравнително съ нашия, както напр. е въ Америка и въ Русия. Ето тия факти ви показватъ, че отъ износа у насъ ние не можемъ да говоримъ, че нашата страна е направила голямъ успѣхъ, че нашето население дѣйствително се ползува съ добро благосъстояние. Напротивъ, това увеличение на износа на зърнени храни, и главниятъ износъ, като се състои въ голямата си частъ въ зърнени храни, туй показва, че дѣйствително консомативнитъ сили на нашето население се намаляватъ, а намалението на консомативнитъ сили на едно население показва неговото обѣднѣване, отслабването на вътрѣшния пазаръ. Значи, у насъ нѣма вътрѣшенъ пазаръ, който да поглъща, намѣсто да изнася такова голямо количество продукти, самиятъ този вътрѣшенъ пазаръ да ги консумира. Така че, твърденията на г. министра, че износътъ показвалъ единъ просперитетъ, едно благосъстояние, не е точно, а върното е, че износътъ у насъ повече показва едно лошо положение на страната, отколкото едно добро положение. Той въ всѣки случай показва, че въ нашата страна най-голямата частъ отъ населението изпада, отслабватъ неговитъ консомативни сили и затова ние търсимъ, тъй да се каже, въ износа да балансираме само търговския си балансъ, но никакъ отъ туй не може да се каже, че ние усиляваме економическия си балансъ.

Въ друго отношение г. министърътъ тъй също много оптимистически погледна, като ни показва само нѣкои цифри за туй, че въ банкитъ у насъ имало пари, които пари стояли не употребени; сетивъ, че се увеличавали влоговетъ, частнитъ влогове въ банкитъ, и, отъ трета страна, че се увеличавали влоговетъ въ спѣсовнитъ каси. За да можемъ отъ тѣзи цифри, които дава г. Министърътъ на Финанситъ да съдимъ, дали тия данни показватъ увеличение на благосъстоянието, трѣбвало би да имаме дѣйствително указания, какви сж тия частни влогове, отъ какво произлизатъ, чии сж тѣ, въобще кому принадлежатъ, дали тѣ не сж на благотворителни учрѣждения, дали не сж сиротски суми и т. н. Ако тъй погледнемъ на въпроса, ще видимъ, че не може да говори тъй оптимистически за благосъстоянието на нашата страна. Също така и статистическитъ данни на спѣсовнитъ каси не могатъ да говорятъ твърдѣ много за едно по-голямо благосъстояние на масата. Тѣ могатъ да говорятъ за това, че нашето население отъ день на день се чувствува по-несигурно и се старае да вложи нѣщо въ спѣсовнитъ каси, обаче на другия день го изтегли, и по такъвъ начинъ не можемъ съ положителност да говоримъ, че увеличението на влоговетъ въ спѣсовнитъ каси показва увеличение на

благосъстоянието на населението. Може би да има, може би този фактъ да говори за извѣстно увеличение благосъстоянието на населението, но би трѣбвало да имаме по-точни данни, за да можемъ да кажемъ дѣйствително, дали е туй признакъ за увеличение на благосъстоянието на населението или не; защото, какъ ще кажа, туй може да показва една несигурност въ положението на масата. И най-сетивъ ще ви кажа и туй, че спѣсовнитъ каси сж едно прикрито сръдство за да се събиратъ малкиятъ суми, прѣснати въ населението, и по този начинъ тѣ да служатъ за други цѣли, които цѣли се състоятъ въ даване кредитъ на по-силни хора, съ който кредитъ тѣ се ползуватъ за да иматъ печалби и т. н. Въ всѣки случай отъ това, което ни изложи г. Министърътъ на Финанситъ, ние по никакъ начинъ не можахме да си съставимъ нѣкакво понятие, каква е неговата финансова политика. Защото, когато г. министърътъ ни говорѣше върху износа у насъ, азъ очаквахъ да чуя отъ г. министра, каква ще бѣде неговата финансова политика, особено неговата митническа и договорна политика, която прѣдстои да склучи нашата държава прѣвъ идущата година. Отъ туй, което той каза, ние не можахме да разберемъ, какво заключение прави г. Министърътъ на Финанситъ относително бѣдѣщитъ договори, които трѣбна да се склучатъ, или, по-право, за неговата бѣдѣща политика въ туй отношение. По-интересно бѣше за насъ, ако г. министърътъ ни покажеше нѣкои данни, отъ които ние да можемъ да заключимъ, съ кои сили, съ кои страни, по-добря да кажа, е най-изгодно за България да почне склучването на договори, и на какви начала мисли той, или отъ какви начала се ръководи при склучването на тия договори. Защото трѣбна да се помни едно нѣщо, че при склучването на търговски договори ние трѣбва да се ръководимъ, поне ние се ръководимъ отъ туй начало: да се увеличатъ вътрѣшнитъ производствени сили на нашата страна. Тамъ е силата на нашата страна. А твърдѣ много зависи развитието на тия производствени сили отъ търговскитъ договори, които склучва правителството. Та некажъ да кажа, че ние очаквахме да чуемъ отъ г. Министра на Финанситъ, каква ще бѣде неговата политика, на какви начала ще бѣде турена тая политика при търговскитъ договори, които има да се склучватъ. Отъ износа ние видѣхме, дѣйствително, какво заключение той направи. Той не ни каза никакво заключение положително, за да можемъ да се ориентираме и да кажемъ, доколко неговата политика ще бѣде добра или лоша. Затова и азъ пѣма да се спирамъ върху тоя въпросъ, понеже г. министърътъ не ни даде никакво оцѣтване върху това, при всичко че бихъ могълъ да обърна внимание на нѣкои данни, които показватъ именно какъ трѣбва да бѣде насочена дѣятелността или търговската политика на нашето правителство. Обаче, ако г. Министърътъ на Финанситъ нищо не ни каза върху тия съществени въпроси, като се основава

именно на данните за износа у насъ, обаче, казвамъ, той побърза да хвърли, тъй да се каже, единъ укоръ, особено къмъ лѣвицата, по поводъ на това, че неговата финансова политика лѣвицата нарече политика фискална. Г-нъ министърътъ даже съ известна гордостъ ни заяви, че „азъ съмъ прѣди всичко министъръ на фиска, азъ прѣди всичко имамъ фискална политика“.

Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че е много странно да се чуе отъ устата на единъ министъръ на Финансите подобна една декларация. Несъмнено е, че Министърътъ на Финансите трѣбва да се грижи за фиска, обаче фискътъ никога не може да стои добръ, ако въ основата на тая, тъй да я кажемъ, политика на фиска не лежи една политика друга, а именно економическата политика — политика економическа и финансова. Финансовата политика изисква не само грижа за фиска, а главно изисква грижа за материалното състояние на самата страна; не само да се грижимъ за материалнитѣ интереси на фиска, а най-важното е да се погрижимъ за материалното благосъстояние на самата страна. И единъ министъръ на Финансите има за задача не само тъй, какъ да се намѣрятъ приходи за да уравни разходите, а главно е въ това, щото той да ни прѣдстави именно какви мѣрки той мисли да прѣдприеме, да видимъ каква му е економическата политика. А въ туй отношение г. министърътъ нищо не ни каза, както той не ни каза и за цѣлата своя финансова политика. Отъ туй, че г. Министърътъ избѣгна да ни говори за финансовата и за економическата си политика, която е основата на финансовата политика, и отъ туй, дѣто ние виждаме, че става увеличение на данъцитѣ, че става увеличение и на разходите и заедно съ туй и на приходитѣ, отъ всичко това, казвамъ, азъ заключавамъ, че финансовата политика на нашия г. Министъръ на Финансите е дѣйствително само фискална и затуй, казвамъ, че тая политика не може да отиде много далечъ. Тя е стара политика, политика дѣйствително на постоянни грижи за фиска, на постоянни грижи да се намѣрятъ пари и постоянни грижи какъ да ги похарчи по-скоро. Тая политика доведе България до туй положение, въ което я виждаме; тая политика е много поучителна, ако ние вземемъ да направимъ едно сравнение отъ туй, което даде тая политика въ продължение на 20 години. За да видите къмъ какво ни поведе тази политика, азъ ще си позволя да ви приведа нѣколко цифри, които, споредъ мене, сж много поразителни и които показватъ каква дѣйствително лоша финансова политика се е водила у насъ и къмъ какви печални резултати привежда тази финансова политика.

Г-да народни прѣдставители! Отъ 1879 г. до 1901 г., 31 декемврий, въ нашето съкровище, тъй да кажемъ, въ нашата казна сж постѣпили суми: отъ бюджетни — 1.333.037.361 л. и 91 $\frac{3}{4}$ ст., отъ недобори — 70.765.697 л. и 81 ст. и отъ заеми — 114.965.371 л. и 12 ст. Та всичко постѣпили сж

1.524.768.371 л. и 84 $\frac{3}{4}$ ст. Отъ тия постѣпили суми изразходвано е за 20 години — собствено за 21 година, отъ 1879 г. до 1901 г. 31 декемврий — отъ бюджетни 1.344.320.863 л. и 87 $\frac{1}{4}$ ст.; отъ сключени упражнения — 17.299.515 л. и 51 $\frac{1}{2}$ ст.; отъ свръхсметни кредити — 160.350.817 л. и 22 $\frac{1}{2}$ ст., и отъ заеми — 114.965.312 л. и 12 ст., а всичко 1.626.936.508 л. и 73 $\frac{1}{4}$ ст. Ако сравнимъ сега това, което е постѣпило, съ туй, което е изразходвано, ние ще видимъ, че имаме повече разходъ 102.168.136 л. и 88 $\frac{1}{2}$ ст., значи ние имаме единъ общъ дефицитъ отъ 102.168.136 л. Отъ 1879 г. до 1900 г., 31 декемврий, ние имаме дефицитъ отъ 99.658.877 л. и 20 $\frac{1}{2}$ ст. Отъ 1879 г. до 1899 г. включително ние имаме единъ дефицитъ 87.023.081 л. и 68 $\frac{1}{2}$ ст. Така че, като разгледаме постѣпления за 20 години и разходите, ние виждаме, че дефицитътъ постоянно се увеличаватъ: отъ 87.000.000 отъ 1879 г. до 1899 г., тѣ се качватъ на 99.000.000 л. отъ 1879 до 1900 г. и на 102.000.000 вече се качватъ около 1901 г. Едно грамадно увеличение, първо, на дефицитътъ и постоянно тѣзи дефицити се увеличаватъ. Въ послѣднитѣ 2 години — 1899 и 1900 г. — ние виждаме, че отъ 87.000.000 л. дефицитътъ се възкачватъ на 99.000.000 л. Туй едно. Както виждате, ние сме взимали отъ всичкитѣ бюджети, отъ сключенитѣ упражнения и отъ заемитѣ, за да разходваме, и въ сжщото врѣме оставали сж грамадни дефицити, дефицити, които тѣ сжщо трѣбваше да се покрятъ съ нови заеми, и затуй ние виждаме постоянни грижи на нашитѣ финансиста, особено въ послѣдното десетилѣтие, да търсятъ сѣ заеми, и при това заеми, които не сж употребени за цѣли, както ще видите сега. Сключвани сж заеми ужъ за правене на желѣзници, за правене на портове и т. н., за производствени въобще цѣли, а въ сжщность тия заеми отиватъ за покриване на едни такива грамадни дефицити, каквито ги намираме въ нашитѣ бюджети.

Интересно е да се знае въ сжщото врѣме, отъ какво собствено сж се съставлявали у насъ, какъ сж се съставлявали тия постѣпления. Постѣпления сж се съставлявали тъй: отъ прѣки данѣци отъ 1879 г. до 1899 постѣпили сж 591.163.763 л. и 23 $\frac{1}{2}$ ст.; отъ косвени данѣци сж постѣпили 601.401.643 л. и 38 $\frac{1}{4}$ ст.; отъ заеми сж постѣпили 100.230.772 л. и 05 ст., и отъ недобори 70.008.230 л. и 79 ст. Отъ туй ние виждаме, че най-голѣми постѣпления сж събирани отъ косвени данѣци, които отъ 1886 г. постоянно се увеличаватъ.

Когато ние разглеждаме финансовото положение у насъ прѣзъ изтеклия периодъ отъ 20 години, другъ единъ въпросъ се явява: какъ сж се разходвали тия суми? Отъ тия суми, които азъ ви изброихъ и които, споредъ бюджетитѣ за 20 години, достигатъ 1.449.827.491 л. и 14 $\frac{1}{4}$ ст., за културни цѣли, къмъ които причислявамъ просвѣщението, пѣтищата и съобщенията, търговията и земледѣлието и народното здраве, у насъ за тия цѣли, казвамъ, е изразходвано само 340.086.794 л., когато

за други цѣли, а именно за военни цѣли е изразходвано 459.508.120 л. и 17 ст., а останалата сума отъ 650.232.576 л. и 97¼ ст. е отишла, тъй да се каже, за поддържане на управлението у насъ. Ако приведемъ тия цифри на проценти, ние ще видимъ, че всичко за културни цѣли е изразходвано само 23%, за военни цѣли е изразходвано 32%, сир. 4 пѣти повече, даже и повече отъ 4 пѣти, отколкото е изразходвано за просвѣщенiето: за просвѣщенiето е изразходвано само 7% отъ всичката сума; за търговията и земледѣлнето само 14% и за пѣтицата и съобщенията 15%. Така щото, както виждате отъ туй, когато за общи културни цѣли ние имаме 23%, за военни цѣли 32%, а за другитѣ културни цѣли сѣ се намалява процентътъ. Туй показва, че нашата държавна или по-добър финансовата политика на нашата държава за 20 години не е вършила културна работа, или не е употребявала грамадни суми, които е събирала отъ населението, чрезъ данъци главно, за културни цѣли, а ги е употребявала най-главно за некултурни цѣли, и най-вече за военни цѣли. Ето една финансова политика, която наистина е забѣлжителна. Когато виждаме въ държави културни — макаръ и ние да ги наричаме буржоазни държави, но тѣ сѣ културни държави, — когато ние виждаме тамъ тъкмо обратното, че развиватъ производителнитѣ си сили, богатствата, както казватъ, националнитѣ богатства; когато ние тамъ виждаме, че се увеличава процентътъ за културни цѣли, а се намалява процентътъ за некултурни цѣли, у насъ ние имаме тъкмо обратното явление: една страна бѣдна, една страна съ по-малко производителни сили, съ по-малко национални богатства, ние виждаме да харчи грамадни суми, 32% за военни цѣли, а 23% само за културни цѣли — една финансова политика, пакъ повтарямъ, забѣлжителна въ анализъ на нашитѣ финанси. Тая сжщата политика днесъ държи и днешното правителство. Казахъ азъ, че неговата финансова политика е сведена на чисто фискална политика. То ще се рече, че ти ще върви по тоя сжщъ пѣтъ, по който ние виждаме, че България е вървѣла 20 години. И затуй въ продължение на тия 20 години тя е взимала отъ населението и събирала е туй население, а за неговитѣ културни цѣли е давала една нищожна сума. Туй ще рече именно фискална политика, която не се основава на началата на финансовата наука и на началата на политико-економическата наука.

Казахъ по-прѣди, че у насъ се увеличаватъ систематически разходите и заедно съ туй се увеличаватъ така озаглавенитѣ приходи, или, по-добър да кажа, въ този случай увеличаватъ се и данъцитѣ. Казахъ, че туй увеличение насъ не ни изненадва, а, напротивъ, ние казваме, че туй увеличение ще върви по-нататъкъ. Нашата държава, като се развива, тя ще иска по-голѣми разходи, и туй ние го знаемъ прѣкрасно, и противъ това ние въ сжщностъ не можемъ да говоримъ, защото то би било сѣ едно да говоримъ като на вѣтъра, но главното,

което насъ ни занимава въ този случай, е събирането на тия приходи, съ които се покриватъ разходите у насъ, насъ ни занимава най-главно източникитѣ, отъ които се взиматъ тия разходи, и казвамъ, че тия разходи се взиматъ отъ такива източници, които съставляватъ и най-лошата политика на нашата държава: тѣ взиматъ отъ народа, отъ работното население, натоварватъ него съ данъци, и по такъвъ начинъ събиратъ туй население, събиратъ и неговитѣ данъкоплатни сили; и не само туй, но събиратъ и неговата консоматорска сила, и неговата способностъ за култура. У насъ отъ 1886 г., както ви казахъ, почва да се увеличаватъ косвенитѣ данъци. Забѣлжително е, че увеличението на косвенитѣ данъци се почва тъкмо тогата, когато въ нашата страна, въ нейното развитие стана единъ прѣвратъ. Ще ви напомня, че отъ 1886 г. у насъ се почва едно явно пропадане и бързо пронадане на нашето занаятчиство, на нашето земледѣлие, на нашитѣ земледѣлци, и въ туй сжщото врѣме ние виждаме единъ обратенъ процесъ, а именно процесътъ на концентрирането на богатствата и имотитѣ въ малко рѣцѣ, а въ сжщото врѣме не виждаме таква сжщо измѣнение на данъчната система. Данъчната система си остава сжщата, само съ тая разлика, че се започва вече увеличаване на косвенитѣ данъци. Ето, този е новиятъ източникъ, отъ който черпи нашата държава срѣдства, за да покрива голѣмитѣ разходи. Азъ ви казахъ, че отъ всички постижения за 21 година имаме 601 милиона косвени данъци, когато прѣвитѣ данъци сѣ само 591 милиона. И, при туй, едно явно увеличение на косвенитѣ данъци ние виждаме и по бюджетитѣ въ послѣднитѣ години. Азъ по-горѣ казахъ общо, но ако прослѣдимъ ние косвенитѣ данъци за редъ години, за послѣднитѣ години, ще видимъ, че има таква сжщо увеличение, а именно въ 1900 г. — 22.671.000 косвени данъци; въ 1901 г. — 27.920.000; въ 1902 г. — 29.093.000, а прѣвъ 1903 г. сѣ вече прѣдвидени 30.675.500. Както виждате, косвенитѣ данъци за послѣднитѣ години, за които азъ имахъ отдѣлнитѣ бюджети, постоянно се увеличаватъ: отъ 22 милиона прѣвъ 1900 г., ставатъ 30 милиона прѣвъ 1903 г. Увеличение на косвенитѣ данъци, то значи облагането на най-слабата класа у насъ, а именно на работническата класа, на пронадающитѣ земледѣлци и занаятчии. Ето на тѣхъ пада вече единъ по-голѣмъ данъкъ, и въ видъ на косвени данъци: вече данъчиниятъ товаръ на нашето население, на бѣдната класа у насъ се увеличава. Едно врѣме у насъ, особено отъ врѣмето на г. Генова, който и тури, така да се каже, починъ на увеличението на косвенитѣ данъци, говорѣше ни се, че косвенитѣ данъци не падали никакъ на бѣдното население, а падали повече на по-имотнитѣ класи. Това обаче не е вѣрно. Косвенитѣ данъци, каквито и да сѣ тѣ, винаги сѣ по-голѣмъ товаръ, падатъ върху бѣдното население, отколкото върху богатитѣ. Казахъ ни, че нашето насе-

ление не употребявало тия продукти, върху които дѣйствително падатъ косвенитѣ данѣци. Обаче, ако вземемъ да прѣгледаме върху какви продукти падатъ най-голѣмитѣ косвени данѣци, ние ще видимъ, че най-голѣмата сума косвени данѣци пада на такива артикули, както напр. на солта, на колониалнитѣ стоки: кафето, захарта, газта и т. н.; ние ще видимъ, че тия сѣщитѣ продукти най-много се употребяватъ, по количество и по стойностъ даже, отъ бѣдното население, отколкото отъ богатото население. Косвенитѣ данѣци изобщо се облагатъ или, по-добрѣ да кажа, къмъ косвенитѣ данѣци прибѣгватъ обикновено буржоазнитѣ правительства затова, защото косвенитѣ данѣкъ не се усѣща така лесно отъ самото население. И затуй именно, колкото по-нататѣкъ една държава отива въ своето развитие, толкова повече ние виждаме да се увеличаватъ косвенитѣ данѣци. А съ увеличението на косвенитѣ данѣци вече увеличава се и облагането, но сѣ по-голѣмото облагане на бѣдната класа. Азъ нѣма тукъ да ви привеждамъ много интересни статистики, които ни дава напоследѣне финансовата наука, върху облагането на косвенитѣ данѣци и по-голѣмата тежестъ, която иматъ тия данѣци върху населението, и не само върху населението, но и върху развитието, индустриалното развитие на страната, дѣто косвенитѣ данѣци достигатъ до голѣми размѣри. Косвенитѣ данѣци, г-нѣ министре, въ Америка дѣйствително... (Министъръ М. Сарафовъ: Азъ не говоря на Васъ.) Азъ помислихъ, че на мене говорите.

Много интересни данни, казвамъ, ни прѣдставлява днесъ финансовата наука върху въпроса за косвенитѣ данѣци. Изобщо всички авторитетни политико-економисти, както и финансиста, днесъ признаватъ, че косвенитѣ данѣци падатъ съ най-голѣмата си частъ върху бѣдното население. Законътъ на нѣмския статистикъ-економистъ Енгелъ гласи, че колкото повече приходъ има единъ човѣкъ, толкова по-малко косвени данѣци плаща той, сир., съ други думи, толкова по-малко той разходва за необходимитѣ си потребности. И дѣйствително, споредъ статистиката на Енгеля, потвърдена и отъ статистикитѣ на министерството на търговията и труда въ Америка, Съединенитѣ Щати, излиза, че разходитѣ за първитѣ потребности, напр. за хлѣба, за храната, въ всичкитѣ страни за богатитѣ сѣ по-малко, отколкото за бѣдната класа. Споредъ Енгеля, въ Прусия, за човѣкъ, който има приходъ отъ 225 до 300 долара, употребява за срдства за сществуване, разходъ, 62 долара; срдната класа, съ 450—600 долара приходъ, употребява 55 долара; а съ доходъ отъ 750—1.000 долара употребява 50 долара. Както виждате, колкото по-голѣмъ е приходътъ на единъ човѣкъ, колкото повече приходъ той има, толкова по-малко той харчи за срдства за сществуване, за първитѣ потребности; напротивъ, колкото по-малѣкъ приходъ има той, толкова повече харчи за срдства за сществуване, сир. за хлѣбъ и за други

такива необходими нѣща. За облѣкло почти еднакво употребяватъ всички хора при едни и сѣщи доходи; сѣщо тѣй за квартира употребяватъ еднакво. А именно въ Прусия за облѣкло единъ човѣкъ, съ 225—300 долара доходъ, употребява 16 л.; отъ 450—600 долара употребява 18 л.; а отъ 750—1.000 употребява 18 л. Както виждате, разликата е много малка. За квартира всички употребяватъ, при разни доходи, еднакви разходи; а именно: 12, 12 и 12. Напротивъ, за нужди второстепенни, колкото повече приходъ има човѣкъ, толкова повече той и харчи; сир. за разкошни прѣдмети, колкото повече приходъ има, толкова повече харчи; а обратно — единъ човѣкъ, колкото по-малко приходъ има, разбира се, той по-малко харчи за разкошъ. Но най-главно, че единъ човѣкъ, който има малки приходи, харчи за такива второстепенни нужди, като за здравето, за просвѣщението и т. н., много по-малко, отколкото единъ богатъ човѣкъ, който има по-голѣмъ приходъ. Така че, косвенитѣ данѣци не могатъ да падатъ на богатитѣ класи, а съ най-голѣмата си тежестъ падатъ именно на бѣднитѣ класи. Ето, туй ни показва намъ статистиката, че колкото е по-голѣмъ приходътъ на единъ човѣкъ, толкова по-малко плаща косвени данѣци. Значи, косвенитѣ данѣци съ най-голѣмата си тежестъ, пакъ повтарямъ, падатъ върху бѣдното население; и колкото е по-бѣдна класата, толкова съ именно повече данѣци косвени падатъ на нейния грѣбъ. Азъ нѣма да привеждамъ мнѣнията на всички знаменити авторитети економисти и финансиста; мога да ви приведа, че всички положително говорятъ, че косвенитѣ данѣци сѣ едни отъ най-несправедливитѣ данѣци затова, защото тѣ даже не падатъ пропорционално върху данѣкоплатцитѣ, а напротивъ — обратно пропорционално падатъ съ бѣднотията на класитѣ: колкото работната класа е по-бѣдна, толкова по-голѣма е прогресията на косвенитѣ данѣци, които падатъ върху тая класа. Безъ да ви цитирамъ сега мнѣнията, ако би се съмнѣвалъ нѣкой, азъ съмъ готовъ да му процитирамъ тукъ мнѣнията на най-знаменититѣ нови и стари авторитети отъ миналия вѣкъ и отъ този вѣкъ, както Адолфъ Вагнеръ, Ле Роа Болю, Сей, Сиомонди, Адамъ Смитъ — авторитети, които, дѣйствително, всички говорятъ въ единъ гласъ противъ косвенитѣ данѣци и че тѣ падатъ върху бѣдното население. У насъ отъ извѣстно врѣме насамъ прибѣгнаха до така наречената пропорционална данѣчна система. И авторитѣ на въвеждането на тази система я възхваляватъ твърдѣ много, а колчимъ стане дума въ Народното Собрание за една данѣчна реформа, обикновено казватъ, че може да бѣде данѣчната реформа само пропорционална, т. е. данѣчната система да се основава на пропорцията върху доходитѣ и капиталитѣ: колкото е по-голѣмъ единъ капиталъ и единъ приходъ, съразмѣрно съ тази голѣмина да се взема единъ данѣкъ. Съ други думи, пропорционалната данѣчна система се прѣпорѣчва като една отъ най-рационалнитѣ отъ мнозина у насъ. Обаче, пропорционалната система

не е тази система, която може да се нарече най-справедлива и която може да приведе към опасна равновърнност на облагане, за която ни говори финансовата наука и която ние собствено, социалистите, искаме и защитаваме в интересите на работническата класа и на упадвающите бедни класи у насъ. Пропорционалната система, г-да, е добра само по отношение или по сравнение с другите данъчни системи, с тази данъчна система, която у насъ съществува и която е останала още от турски времена. Пропорционалната система е по-справедлива и принася едно по-равновърно облагане, обаче не е тя, която действително запазва пълната равновърнност и справедливост в данъчното облагане. Пропорционалната система съдържа въ себе си тъй също голъма несправедливост, както и старата данъчна система у насъ. И действително, не е мъчно да се разбере, че ако на единъ човѣкъ, който има, на единъ гражданинъ, който има единъ приходъ отъ 100 л., вземешъ му 10, а на единъ човѣкъ, който има приходъ 10.000 л., му вземешъ 500 л. отъ прихода данъкъ, туй разпрѣдѣление на данъка по никой начинъ не може да се смѣта, че е равновърно и че е справедливо. Защото, да вземешъ отъ единъ човѣкъ, съ приходъ отъ 100 л., 10 л., нѣма никаква пропорционалностъ къмъ 500 л. данъкъ, който се взема отъ 10.000 л. приходъ. Тукъ пропорцията е такава далечна, щото по никой начинъ не може да се смѣта, че такава данъчна система е справедлива и равновърна. Тя, може би, е равновърна, когато ние не вземаме въ внимание величината на прихода, отъ който се взема данъкътъ, и величината на капитала, който дава даденъ приходъ; но ако ние обърнемъ внимание на самия капиталъ и на самия приходъ, който дава капиталътъ, и на количеството, съ което се облага приходътъ отъ капитала, ще видимъ, че действително пропорционалната система е една отъ най-несправедливите, може да се каже. Какво струва на единъ човѣкъ, който получава, да кажемъ, 20.000 л. приходъ, да даде 1.000, 2.000 л.; обаче много струва за единъ човѣкъ, който получава 1.000 л. приходъ, да даде 50 л. Туй значи, че тоя послѣдниятъ, който дава 50 л. данъкъ на 1.000 л. приходъ, откъсва отъ онзи екзистенсъ минимумъ, както го казватъ пѣмцитѣ, отъ онуй най-малкото, потребно за съществуване, безъ което човѣкъ не може да мине; а туй струва много; то е единъ много тежъкъ товаръ за такъвъ приходъ, когато за единъ приходъ отъ 10.000 или 20.000 л., вземени 1.000 или 2.000 л., то не се чувствува, то вече не се взема отъ необходимото за съществуване.

Друго едно нѣщо. Казватъ, че ако ние замѣнимъ пропорционалната система съ друга по-справедлива, то тогава, казватъ, приходните бюджети, приходите нѣма да бъдатъ достатъчни, за да може да се покриятъ разходите. Тѣ сж смѣтки, които се правятъ действително безъ никакви точни данни. Не е мъчно да се види, че прогресивно-доход-

ниятъ данъкъ е данъкъ, който никакъ не пакърнява, първо, производството и развитието на производителните сили, а, напротивъ, такъвъ единъ данъкъ, какъвто е прогресивниятъ, той именно се явява като стимулъ за по-голѣмото развитие на производителните сили и, слѣдователно, за по-голѣмото развитие на националното богатство. Освѣтъ туй, това, което ние държимъ, това, което ние защитаваме, това, което отъ името на работническото население у насъ говоримъ, е това, че прогресивно-приходниятъ данъкъ е данъкъ, който се взема само отъ приходите на гражданите, а този приходъ у насъ се увеличава, и не само се увеличава, но той се концентрира въ по-малко рѣцѣ. И ако действително искаме да запазимъ даже този размѣръ на приходния бюджетъ, ние ще трѣбва, намѣсто пропорционалната система, да припорѣчваме винаги прогресивната система, защото тя тогава ще облага само по-голѣмитѣ приходи, които сега се изплъзватъ отъ облагане. Прогресивно-приходниятъ данъкъ въ същото време е данъкъ, който е не само най-справедливъ, но който именно освобождава консомативните сили на работническото население. Намѣсто да харчи то такава голѣма сума, какъто днесъ се взима чрѣзъ косвените данъци, чрѣзъ закона за запягата, чрѣзъ закона за поземелния данъкъ и т. н., ако се взима прогресивенъ данъкъ отъ приходите, туй население, което е по-слабо, ще бѣде по-леко натоварено, и заедно съ туй у него ще се развиятъ повече консомативните сили и тѣ ще усилятъ така също вътрѣшния пазаръ на нашата страна, което е едно отъ най-важните условия, за да може нашата страна да се развива економически. Азъ бихъ ви привелъ тъй също мнѣнията на много компетентни економисти и финансиста, които именно намиратъ, че прогресивно-приходната система е най-справедлива и въ същото време тя е, която може да принесе много повече приходи на държавата, отколкото всѣка друга пропорционална или старата наша поземелна данъчна система. Прогресивно-приходниятъ данъкъ, като създава по-голѣми консомативни сили, въ същото време той пада върху голѣмитѣ приходи и върху голѣмитѣ капитали, а туй, тъй да се каже, не дава възможностъ да се укриватъ тѣ, или компенсира се приходътъ чрѣзъ прогресивния данъкъ съ туй, че когато се облагатъ капиталите пропорционално, тѣ въ същото време и съкращаватъ своята стойностъ, която е стойностъ на своите приходи, а при прогресивния данъкъ може да се навакса туй съкращаване на приходите и капиталите. Ето общото мнѣние на мнозина финансиста въ днешно време, които поддържатъ, че най-добрата система е именно прогресивно-приходната система. Обаче, всички тъй също признаватъ, че невъзможността да се унищожатъ косвените данъци и да се въведе единъ прѣкъ данъкъ върху приходите и върху капиталите, всички, казвамъ, признаватъ, че прѣчката сж имотните класи. Азъ мога да ви приведа мнѣнието на мнозина авторитети, между другите ще

укажа на известния политико-економистъ и финансистъ Адолфъ Вагнеръ, който именно изрично казва, че въвеждането на прогресивно-приходния данък, както и унищожението на косвенитъ данъци, срѣща най-голъмо противодѣйствиe въ имотнитъ класи, въ богатитъ класи. Ако нѣкъдѣ прогресивно-приходниятъ данък, както и унищожението на косвенитъ данъци, срѣща отпоръ, то този отпоръ иде именно отъ заинтересованата богата класа, която въ дадено врѣме се намира на властъ и която е господствующа въ днешно врѣме. Обаче, при всичко туй, въ нѣкои страни прогресивно-приходниятъ данъкъ съществува, е въведенъ, както въ Швейцария, въ много кантони, както въ Прусия, а именно известниятъ финансистъ и министъръ на финанситъ Микелъ. (Н. Мушановъ: Той умрѣ.) Бившиятъ, известенъ финансистъ Микелъ, той въведе и въ Прусия системата на прогресивно-приходния данъкъ и показа съ туй, че чрѣзъ прогресивно-приходния данъкъ дѣйствително не губи държавата въ приходитъ си, а, напротивъ, залавя и такива източници, които по-напрѣдъ не ги е знаала. Нѣма съмнѣние, че въ всички други държави наредъ съ прогресивно-приходния данъкъ, дѣто той е въведенъ, съществува и пропорционалната система, особено за капиталитъ и особено за земята. Но важното е туй, че възражението, което ни се правѣше тукъ както въ миналата сесия, както, може би, ще се направи пакъ, че прогресивно-приходниятъ данъкъ не е билъ въвежданъ въ другитъ страни, не е истина, туй възражение нѣма никакво основание, защото прогресивно-приходниятъ данъкъ е въведенъ и въ Англия.

Министъръ М. Сарафовъ: И у насъ данъктъ върху занятията е прогресивенъ.

Д. Влагоевъ: Той е пропорционаленъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Прогресивенъ е.

Д. Христовъ: Най-фалиралиятъ данъкъ!

Д. Влагоевъ: Въ другитъ страни прогресивно-приходниятъ данъкъ е, както вече споменахъ, въведенъ и постепенно се въвежда. Разбира се, ако този данъкъ, както вече споменахъ, още не намѣрва пълното си приложение, то причината е упорството на богатитъ класи. Тѣ упорствуватъ, защото знаятъ, че съ прогресивно-приходния данъкъ ще бѣдатъ натоварени да плащатъ, споредъ дѣйствителнитъ приходи, повече на държавата; споредъ услугитъ, които получаватъ отъ държавата, повече да плащатъ на държавата, защото общеизвестно е, че днешната държава най-голъми услуги дава на богатитъ класи, а най-малка е услугата, която получаватъ бѣднитъ класи. И най-справедливо би било, и най-справедливо е да се натовари богатата класа съ по-голъмъ данъченъ товаръ, защото тя получава по-голъми услуги, а съ по-малкъ данъченъ товаръ

да се натовари бѣдната класа, чиито услуги, които получава отъ държавата, сѣ нищожни. (К. Мирски: Влагъ на прускитъ бѣдни!) Въпросътъ не е въ туй, г-нъ Мирски, че бѣднитъ вече станаха щастливи. Тѣ нѣма да станатъ щастливи при днешната наредба, но казвамъ ви, че тамъ подъ влиянието на борбата, която води именно работническата класа и къмъ която борба се присъединяватъ бѣднитъ класи, тази борба принуждава богатата класа да отстъпи, да вземе една частъ отъ товара, който досега стоварваха върху бѣдното население, и да го понесе тя — богатата класа. Туй е началото на друга една побѣда, на друга една отстъпка, която ще трѣбва да направи единъ денъ богатата класа на работническата класа. Защото работническата класа въ пѣтя къмъ своитъ идеали, въ борбата си къмъ крайнитъ си цѣли, тя именно постепенно принуждава богатитъ класи да правятъ отстъпки, за да може да има работническата класа по-голъма възможностъ да се издигне въ културно отношение, да усили и срѣдствата за своята борба. Ето, туй е, на което главно трѣбва да се обърне внимание. У насъ тази борба, несъмнѣно, е почната, но тя е слаба; но колкото по-нататкъ отиваме, колкото повече вие увеличавате косвенитъ данъци и съ туй стоварвате върху плещитъ на работната класа и работното население данъчния товаръ, толкова повече тази борба ще се усилва и ще ви принуди да направите тази отстъпка. Моята рѣчь води къмъ туй, да ви покаже, че данъчната система, която досега е дѣйствувала, данъчната система, която прѣгрѣща и днешното правителство, финансовата политика, която досега, въ продължение на 25 години у насъ се води и която прѣгрѣща днешната прогресивно-либерална партия, тази политика, казвамъ, е политика, която иска да стовари сѣ повече данъчния товаръ върху бѣдното работно население у насъ, ако не прѣко, то, както виждате, косвено, чрѣзъ косвенитъ даждия. Ние ви казваме, че тази политика по никой начинъ не можемъ да я одобримъ и затова не можемъ да гласуваме по никой начинъ за една финансова система, каквато ни прѣдставлява и приходо-разходниятъ бюджетъ; ние не можемъ нито за единъ параграфъ отъ тѣзи пера да си дадемъ гласа, защото не съотвѣтствуватъ на тѣзи идеали за справедливостъ, на тѣзи стремления къмъ справедливостта, които има партията, която имамъ честта азъ да прѣдставлявамъ тукъ, именно работническата социалъ-демократическа партия. Този законъ, който ни се прѣдстави за приходо-разходния бюджетъ, той не е нищо друго, освѣнъ стара политика, старата финансова система, която не води къмъ развитие на нашата страна, която не води къмъ справедливостъ, а, напротивъ, води къмъ економическо пропадане у насъ, води къмъ увеличение несправедливостта къмъ работническата класа, къмъ работното упадающе население изобщо. Ето защо азъ казвамъ, че ние нѣма да гласуваме за такъвъ бюджетъ и нѣма да си дадемъ гласа нито за една стотинка въ него.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Понеже нѣма други оратори записани, които ще искатъ да говорятъ по § 1 отъ бюджета на Министерството на Външнитѣ Работи, азъ ще го положа на гласуване. Който отъ г. г. народнитѣ прѣдставители приема § 1 отъ бюджета на Министерството на Външнитѣ Работи, да вдигне рѣка. (Отъ крайната лѣвица: Меншество! Да се констатира. — Глъчка.) Моля тишина, г-да народни прѣдставители! Понеже нѣма други оратори записани, които да говорятъ, то ще положа на гласуване § 1 отъ бюджетопроекта.

М. Такевъ: Той се гласува.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Не е гласуванъ.

Я. Сакжзовъ: Гласуванъ ли е?

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Не е гласуванъ.

Д. Христовъ: Азъ оспорвамъ вота.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Думата има г. Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще говоря по § 1 отъ бюджета на Министерството на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Сакжзовъ, ако обичате, елате на трибуната, за да се чуе по-добрѣ.

Я. Сакжзовъ: Ще се чуе; азъ ще бѣда кратъкъ. Както виждате, г-да народни прѣдставители, нашата държава харчи доста суми за дипломатически агентства въ разни съседни и несъседни страни. Азъ бихъ искалъ да обърна вашето внимание и онова на г. Министъръ-Прѣдседателя, респективно Министъръ на Външнитѣ Работи, върху една частъ отъ дѣятелността на тѣзи наши агентства. Въ България, въ прѣдишнитѣ години, когато нѣмахме отдѣ да черпимъ свѣдѣния за економическото състояние на нашата държава, обръщаме се къмъ рапортитѣ не на нашитѣ, но на чуждитѣ дипломатически агентства, които сѣ се прѣдставлявали тукъ, въ гр. София. Дипломатическитѣ агентства на другитѣ държави въ нашата страна, вънъ отъ оная обща политика, която тѣ има да водятъ, турятъ си и за главна цѣль да изучатъ економическото положение на нашата страна и да доставятъ на своитѣ правителства редовни рапорти за економическото ѣ състояние. Тѣзи рапорти, г-да народни прѣдставители, се печататъ, тѣ се коментиратъ въ печата и публицистиката и економиститѣ се ползватъ отъ тѣзи рапорти за да могатъ да сѣдятъ за търговскитѣ и економическитѣ

успѣхи на нашата страна. Обаче, ние не виждаме, че и ние като харчимъ тѣзи пари за нашитѣ дипломатически агентства, ние не виждаме тази полза въ търговско отношение, каквато би трѣбвало да се очаква. Ние не виждаме досега нито единъ рапортъ напечатанъ отъ нашитѣ дипломатически агентства отъ тѣхнитѣ респективни търговски отдѣления, нито единъ рапортъ за търговскитѣ сношения на България съ тия държави, въ които се намиратъ. Азъ нѣма да ви говоря за нуждата, щото нашитѣ Виенски, нашитѣ Парижки дипломатически агентъ да съобщаватъ до правителството, а съ това и за свѣдѣние до народното прѣдставителство, да съобщаватъ за тѣзи сношения. Азъ ще спомена за една друга държава, за Турция. Нашитѣ търговски агенти, които изпълняватъ точно една търговска задача, тѣ би трѣбвало да ни даватъ тѣзи търговски свѣдѣния. Свѣдѣнията, които ни даватъ, ние не ги виждаме въ печата никѣдѣ, а това е една първа необходимостъ за насъ, които искаме да слѣдимъ какви сѣ нашитѣ търговски отношения съ Турция и съ Сърбия. Ние говоримъ за развитието на економическитѣ сили у насъ, ние говоримъ за митническа и тарифна политика, а не знаемъ, нѣмаме направо сношения съ нашитѣ официални лица въ тия държави, ние нѣмаме свѣдѣния за търговскитѣ операции, за търговскитѣ обороти съ тия страни. Не е достатъчна тая статистика, която ние имаме тукъ. Отъ голѣма важностъ сѣ ония живи измѣненія, които ставатъ въ пазаря и на които свидѣтели могатъ да бѣдатъ нашитѣ търговски агенти. Искамъ да обърна вашето внимание, вниманието на г. г. прѣдставителитѣ и вниманието на г. Министъръ-Прѣдседателя върху тази важна точка, която за въ бѣдѣще ще бѣде отъ голѣма полза. Та бихъ искалъ да чуя г. Министра на Външнитѣ Работи, какво е направилъ и какво ще се направи за напредъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Този въпросъ се повдига и въ миналата сесия на Народното Сѣбрание. Азъ взехъ отъ него бѣлѣжка и мисля въ първитѣ мѣсеци на идущата година да мога да публикувамъ туй, което ще получа въ края на тази година. По тоя начинъ ще се даде едно частично удовлетворение на това иначе много легитимно искане на г. Сакжзова.

При това имамъ да добавя, че наскоро ще назначатъ почетни търговски агенти въ по-важнитѣ пристанища и търговски градове на Европа. По тоя начинъ, като имаме за агенти лица, прѣдадени изключително на търговскитѣ наши интереси, надѣвамъ се да разполагаме и съ по-цѣпни свѣдѣния по тая материя, разгласяването на които да спомогне за развитието на нашата износна търговия.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще положа § 1 отъ законопроекта на Министерството на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията на гласуване.

Има постъпила една поправка, предложена от г. Вжжарова, която се отнася къмъ буква в. Тя има слѣдующето съдържание: (Чете.) „1) Числото на митрополититѣ да се намали съ 8, като останатъ само Софийския, Търновския и Пловдивския, съ годишна заплата всѣкому едному 7.400 л., и 2) длъжността помощникъ на Пловдивския митрополитъ се заличава.“

Ще положи на гласуване най-напрѣдъ тази поправка, предложена от г. Вжжарова. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ не я приемамъ.) Моля тия господа прѣдставители, които я приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се приема.

Ще положи на гласуване § 1, както се прочете отъ г. докладчика, за съдържание личния съставъ на централното управление на Министерството на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията и подвѣдомственитѣ му учрѣждения и моля, които сж за приемането му, да вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 2. За добавъчно възнаграждение на свещеницитѣ 920.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 2, както се прочете отъ г. докладчика. Които сж за приемането му, да вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Собрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 3. За поддържане иновѣрното духовенство 100.000 л.“

П. Вжжаровъ: Азъ направихъ прѣдложение, щото § 3 да се заличи както отъ първото ми прѣдложение, тъй и отъ туй. Ако народното прѣдставителство уважаваше тия двѣ прѣдложения, щѣха да се спечелятъ 200.000 л. въ полза на държавната казна, защото това духовенство — иновѣрното — намѣсто да сплотява гражданитѣ отъ разнитѣ народности, то ги разединява — всѣва сепаратизъмъ между тѣхъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще положи най-напрѣдъ на гласуване § 3 така, както се прочете отъ г. докладчика. Моля тия народни прѣдставители, които приематъ този § 3 — за поддържане иновѣрното духовенство 100.000 л., да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Вашето прѣдложение, г-нъ Вжжаровъ, остава безпрѣдметно.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 4. За поддържане вакѣфската комисиия 3.600 л.“

М. Такевъ: Азъ бихъ желалъ г. министърътъ да каже, съществува ли тая комисиия и какво работи.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ желая да има въ бюджета това малко перо, за да мога въ случай на нужда да се позволамъ на единъ договоръ, постановленията на който ни интересуватъ много отблизо.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 4, който гласи: за поддържане вакѣфската комисиия 3.600 л. Които го приематъ, да вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Глава II.

Веществени разходи.

§ 5. За наемъ помѣщения и купуване такива за министерството, агентствата, митрополиитѣ и архиерейскитѣ намѣстничества 115.000 л.“

Н. Константиновъ: Г-да народни прѣдставители! По този параграфъ азъ моля да се съгласите да се изхвърлятъ думитѣ „и купуване такива“ — тамъ, дѣто се касае до митрополиитѣ. Защото менѣ ми се струва, че не е врѣме и не могатъ да се купуватъ сега митрополини. (Н. Гимиджийски: Туй е за архиерейскитѣ намѣстничества.) Нито пъкъ за архиерейскитѣ намѣстничества. Касае се тукъ за наемъ на помѣщения. Ако държавата разполага съ повече срдѣства, има много по-голѣми и по-належащи нужди да се удовлетворяватъ, отколкото тѣзи.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ нѣмамъ намѣрение да купувамъ нищо. То е останало отъ миналата година по традиция.

М. Такевъ: Думитѣ „и купуване“ да се зачеркнатъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 5, както се прочете отъ г. докладчика, като се зачеркнатъ обаче думитѣ „и купуване такива“. Моля тия г. г. прѣдставители, които сж за приемането на параграфа въ такава смисълъ, да вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 6. За канцеларски разноси, телеграми, писма, писмени принадлежности, отопление, освѣтление, печатане бланки и регистри, малки поправки на помѣщенията и всѣкакви други канцеларски нужди (на министерството, агентствата и другитѣ подвѣдомствени учрѣждения) 65.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля тия, които сж за приемане на § 6, както се прочете

отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 7. За доставка вѣстници и периодически списания на министерството и за разни съчинения на министерството и агентствата 10.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля тия, които сж за приемането на § 7, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 8. За доставка и поправка мобили за министерството, агентствата, митрополиятъ и другитѣ подвѣдомствени учрѣждения 8.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Моля тия, които сж за приемане на § 8, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 9. За командировки на подвѣдомственитѣ чиновници на министерството, агентствата и пр. 30.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 9 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 10. За комисионъ на телеграфни агенции 30.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 10 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 11. За разноски по прѣнасяне суми въ странство, комисионъ и пр. 25.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 11 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 12. За облѣкло на разсилнитѣ, вратаритѣ и гаванитѣ (при министерството и агентствата) 5.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 12 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Глава III.

§ 13. За поддържане Екзархията, съгласно чл. 174 отъ екзархийския уставъ, 175.822 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 13 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Глава IV.

Пособия и помощи.

§ 14. За помощи, отпущани отъ агентствата на бѣдни български подданици по завършването имъ въ България 6.000 л.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 14 така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 15. За помощъ по поддържане пѣвческия хоръ и единъ дяконъ при катедралната църква въ София 10.800 л.“

М. Такевъ: Защо се увеличава?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-нъ Такевъ! Поискахъ свѣдѣния за приходитѣ на тукашната катедрална църква и се оказа, за голѣмо съжаление, че парично тя стои много злѣ. При всичко че тя е катедрална църква, нейнитѣ доходи сж много нищожни. Не знаа на какво да отдадемъ това, но то е фактъ, който се потвърждава и отъ много страни. Ние наистина отиваме въ църква, напр. на голѣми тържества, но май кеситѣ си не развързваме, а пъкъ църквата има дългъ отъ 60.000 л., който трѣбва да плаща. Велѣдствие на туй, настоятелството помоли да прѣвдимъ сумата, обозначена въ бюджета, защото иначе трѣбваше да унищожимъ хорътъ. Независимо отъ това, отъ тази сума се плаща на единъ дяконъ, който е повиканъ съ съгласието на министерството. Моля, прочее, засега да приемете тази сума. Прибавямъ, че азъ съмъ обѣрналъ вече вниманието на църковното настоятелство, че тя рано или късно ще изчезне отъ бюджета, трѣбва то да гледа да увеличи своитѣ доходи за да покрѣпче самъ този разходъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 15 тѣй, както се

прочете, да си вдигнат ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 16. Посobie на българската болница въ Цариградъ, врѣ-
менни 25.000 л.“

М. Такевъ: Г-нъ докладчикътъ има грѣшка, той чете общата таблица.

Министъръ М. Сарафовъ: Гласуването става параграфъ по параграфъ, а обяснителната таблица служи за ръководство на г. г. народнитѣ прѣд-
ставители. (Отъ крайната лѣвица: А а а!) Така е, четѣте закона за отчетността по бюджета и конституцията и ще видите, че тѣ казватъ, че бюджетътъ се гласува параграфъ по параграфъ.

Г. Кирковъ: Миналата година не бѣше така.

М. Такевъ: Може ли да се гласува така?

Г. Кирковъ: Ние може да желяемъ извѣстна служба чиновническа да не се прѣмахне, а друга — да се прѣмахне.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Това нищо не ви прѣчи; не ви спира да кажете, че извѣстно перо въ този или онзи параграфъ не го желяете, че има такъвъ разходъ и да искате да се махне.

Г. Кирковъ: Тѣй не се е разисквало другъ пжтъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Може да се раз-
исква въ подробности, но параграфитѣ тѣй се докладватъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: По-
лагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 16 така, както се прочете, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Съ-
брание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 17. За
лѣкуване бѣдни български подданици въ странство
10.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: По-
лагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 17 така, както се прочете, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Съ-
брание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 18. За
помощи на митрополити безъ епархии, врѣменни
6.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: По-
лагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 18 така, както се прочете, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Съ-
брание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 19. По-
собие за поддържане Богословското училище и пан-
сиона му 105.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: По-
лагамъ на гласуване и моля г. г. прѣдставителитѣ, които приематъ § 19 така, както се прочете, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Съ-
брание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 20. По-
мощи за църкви и джамии, врѣменни 40.000 л.“

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Азъ тукъ, както и миналата сесия, така и сега, ще моля и бол-
шинството, и правителството да се съгласи, този параграфъ да се увеличи съ още 10.000 л., защото, ако отидете въ комисията, а така сжщо и въ самото министерство, ще видите, че има много заявления, съ които се искатъ помощи за изгорѣли църкви, за започнати да се строятъ, а недостроени. Тукъ е случаятъ да ви приведа примѣра, за който гово-
рихъ и въ миналата сесия. Помнете добръ, че лани тоя параграфъ бѣше 30.000 л., но по молбата на комисията, той се увеличи на 40.000 л., за да може да се доизкаратъ, не, но за да може да се покриятъ поне двѣ правителствени здания: едното църквата въ Батакъ, а другото църквата въ Бургазъ. Църквата въ Батакъ е правителствена, защото още румелийското правителство е съставило този планъ, отпущало е дълги години помощи, но слѣдъ съеди-
нението вече се е спрѣло. Зданието е изкарано до върха, турени сж отгорѣ нѣколко дъски и, ако не се покрие, сигурно ще се срине и ще отидатъ на въздуха 100.000 л. Ето защо помолихъ мина-
лата година да се отпуснатъ отъ бюджета 5.000 л., но не знамъ по какъвъ случай за баташката църква се отпуснаха само 2.000 л., а за бургазката 5.000 л. Възможно е да е погрѣшка. За да може да се по-
прави, добръ ще стори правителството и прѣд-
ставителството да увеличи тая сума съ 10.000 л. То е много малка сума. Защото, трѣбва да ви кажа, комисията бѣше съгласна и тя е рѣшила да се отпуснатъ за покриване на баташката църква 18.000 л., и ако правителството се съгласи за тази църква, която е изключително нѣщо, понеже е анга-
жирана въ постройката ѝ самата държава и, нѣма съмнѣние, и историята и достолѣпнието на България изискватъ тази църква-паметникъ да се построи, то ако г. Първиятъ Министъръ, Министърътъ на Външнитѣ Работи, е съгласенъ да остане рѣше-
нието на комисията, което му е извѣстно, нека остане този параграфъ както е, но да може да се приеме отъ Народното Събрание онова рѣшение, което е вземено въ комисията и тогава нѣма какво да се обрѣмени тукъ параграфътъ. Но ако г. ми-
нистерътъ не е съгласенъ — а безъ неговото съгласие, убѣденъ съмъ, нищо нѣма да стане, — тогава ще моля да се съгласите непрѣмѣнно да се увеличи този параграфъ, за да запазимъ зданието,

за да запазимъ сградата, която коштува скъпо на държавата и която сигурно ще се сруне. Още единъ примѣръ, г-да прѣдставители. Тази година имаме нещастieto да изгори пещереката църква „св. Петка“, една църква, която много се посѣщава отъ околното население, и загубата възлиза на повече отъ 70—80.000 л. Църквата отведнажъ съ пари не може да се прави: ще се проси, нѣма съмнѣние, па ще се помоли и правителството да помогне нѣщо. Тя не бѣше осигурена, защото прѣдубѣждението на нашитѣ селяни и граждани е, че църквитѣ Господъ ги пази, та нѣма нужда да се осигуряватъ и затова всичко отива въ пламъцитѣ. Това е извѣстно на г. министра. Ето защо тия нѣща непрѣмѣнно трѣбва да станатъ сега, защото, менѣ ми се струва, не ще бѣде много, ако народното прѣдставителство увеличи тол параграфъ съ 10.000 л. Не се искатъ грамадни суми. Това е най-малкото, което може да се направи, за да се удовлетвори законното и справедливото искане на тѣзи хора.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-нъ Такевъ, азъ не мога да се съглася съ вашето прѣдложение — да остане параграфътъ тѣй, както е гласуванъ отъ комисията, но да се приеме прѣдложението, което се е прокарало въ прошетарната комисия; защото азъ мисля, че каквито разходи има да станатъ, помъ съ извѣстни, трѣбва да минатъ тукъ, въ бюджета, а не да се внесе отпослѣ съ специално прѣдложение.

Сега, колкото се касае за увеличението на параграфа, да ви кажа, ако би останало на мене, азъ щѣхъ да искамъ увеличението не само съ 10.000, ами съ 20 и повече хиляди лева. Азъ съмъ най въ положение да зная, колко въ случая е голѣма нуждата; но, за съжаление, срѣдствата не ни допущатъ това. Ето защо съмъ принуденъ да се установя на сумата, която е прокарана въ бюджетарната комисия. Азъ ще моля, прочее, г. Такевъ да не настоява. Обаче, азъ обѣщавамъ да дамъ тази година на баташката църква, имамъ намѣрение да дамъ поголѣма сума.

И. Воденчаровъ: Азъ ще кажа двѣ думи за обяснение. Г-нъ Такевъ казва, че баташката и бургазката църкви били правителствени. Азъ имамъ честь да заявя на почитаемото Народно Сѣбрание, че бургазката църква не е правителствена. За нашата църква сме похарчили 180.000 л., а сме взели отъ правителството не повече отъ 18.000 л.: въ 1895 г. ни дадохъ 10.000 л. и миналата година — 8.000 л.; така щото 18.000 л. сме взели и тази година се надѣваме да ни дадатъ нѣщо, за да я доизкараме. Така щото не може да се смята нашата църква за правителствена, за каквато я смятри г. Такевъ.

Н. Константиновъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се вижда такова раздаване на пари

за църкви отъ Народното Сѣбрание, и то въ редъ, нѣколко години сѣ за правителствени църкви, както ги нарича г. Такевъ, за неумѣстно. (Г. Пасаровъ: Това е само за една историческа църква.) Баташката църква е историческа. Азъ знамъ, че тамъ прѣди нѣколко години сѣ станали исторически работи; азъ имамъ положителни данни, че тукъ се отпущатъ пари, а тамъ се прахосватъ тия пари. Ако тя е правителствена, ако тя е историческа, нека правителството прѣдстави проектъ, нека правителството и построи и нека правителството носи отговорността за разходването на паритѣ, а не нѣкакви си настоятелства. Същото ще кажа и за бургазката църква. Пие даваме щедро, щедро помощи за православни храмове. Много хубаво, но цѣла Бѣлгария е православна, и по цѣла Бѣлгария има православни храмове, а въ всички села нѣмаме църкви; има села, на които трѣбва да се даде, за да си построятъ какво-годѣ нараклище, тѣмъ не даваме, а нѣкъдѣ даваме помощи по 20—30.000 л.; 40.000 л. гласувахме пролѣтесъ. Били сѣ 30.000 л., станали на 40.000 л., сега искаме да ги увеличимъ; значи, малко били за 1902 г. — сега още 40.000 л., ставатъ 80.000 л. за това врѣме. (Г. Пасаровъ: За цѣла Бѣлгария!) Миналата година сѣ били, и догодина ще бѣдатъ пакъ. За цѣла Бѣлгария се говори, по цѣла Бѣлгария има църкви, а се дава само за Батакъ и Бургазъ. Православното паство, православнитѣ жители ще си построятъ и ще си поддържатъ православнитѣ църкви. Неумѣстно е, неприлично е и непристойно е да имъ се даватъ такива харизми. Азъ прѣдлагамъ да се заличи тол параграфъ.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Азъ станахъ да изкажа двѣ желаниа. Първото е слѣдующето: за въ бѣдѣще да не се искатъ просто помощи за църкви и джамии, а да ни се казва изрично, за коя църква или джамия колко; нека се изуча всѣко искане прѣдварително, и да ни се съобщава, за да можемъ да се произнасяме по-справедливо и да контролираме. (Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Сега не можемъ, а можемъ да го направимъ за идущата година.) Второто ми желание е слѣдующето: да не се отпущатъ помощи за никоя църква и джамия, докато не се прѣдстави отъ настоятелството имъ осигурителна полица за това или онова молитвено здание; (И. Воденчаровъ: А ние, варненци, защо не правите това?) иначе рискуваме да се губятъ и държавнитѣ пари, както се губятъ общинскитѣ пари. Напр., котленскитѣ двѣ църкви да бѣха осигурени, днесъ Котелъ щѣше да има стойността имъ.

М. Такевъ: Г-нъ Константиновъ казва, че не е достолѣино да се искатъ помощи за църкви и за разни други нараклиси и прѣдлага да се заличи параграфътъ — защо? — защото държавата щедро-щедро отпуща тѣзи суми на нѣкакви си настоятелства, за да ги злоупотрѣбляватъ. Справедли-

востъта изисква да констатирамъ тукъ, че колкото що се касае до разходитъ за постройката на баташката църква, г. Константиновъ не е правъ, и не е правъ, защото никакво настоятелство тамъ не борави. Паритъ се отпускатъ на името на окръжната постоянна комисия, която подъ прѣдседателството на държавни чиновници, окръжниятъ управителъ и инженерътъ, разходва сумитъ. Ако окръжната комисия може да ги злоупотреби, вамъ е извѣстно, че на общественитъ органи има контролори, които контролиратъ; но църковното настоятелство отъ с. Батакъ при постройката на тая църква нищо не борави, и азъ категорически протестирамъ противъ инсинуацията, която се хвърля противъ нѣкакво си църковно настоятелство за църквата въ Батакъ. Никакво настоятелство не борави; паритъ се намиратъ въ разположение на правителствени чиновници, които могатъ да се контролиратъ. Възможно е само едно, че инженерътъ или архитектътъ, по-право, който е ангажиранъ отъ самото начало, отъ румелийско врѣме още, отъ тогавашното правителство, да построи тази църква, е условенъ малко по-скѣпо, отколкото биха се намѣрили сега архитекти; но това е контрактъ сключенъ между двѣ лица. Кой може да го унищожи? Заповѣдайте, Вие бѣхте министъръ на Обществениѣ Сгради, Птищата и Съобщенията, но не можете, защото той човѣкъ е подписалъ договоръ. (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Колко е условенъ?) Нему се дава нѣкакъвъ процентъ. (И. Воденчаровъ: Нѣма ли други архитекти?) Азъ нѣмамъ нищо противъ това, да бѣде другъ архитектъ. Ако министерството може да унищожи контракта, толкова по-добрѣ: унищожете контракта и пратѣте единъ другъ архитектъ.

Но г. Константиновъ ни каза и друго. Той каза: лани параграфътъ бѣше 30.000 л., увеличихме го на 40.000, а сега искате да го увеличите на 50.000 л. Г-нъ Константиновъ! Ако прослѣдите бюджетитъ на България, Вие ще видите, че това е най-малкото перо, което българската държава е отпущала за поправката на българскитъ църкви и параклиси. Засега имамъ бюджета непосредствено, прѣди 1899 г., тоя за 1898 г., и тамъ това перо е 50.000 л., а по-нататкъ има и 100.000 л. Ето ви бюджетитъ (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Вѣрно. — Н. Константиновъ: Толкова пѣти се е давало и църквата не е изкарана!) Ако, г-да прѣдставители, искате да се не даватъ на църквитъ никакви помощи, азъ нѣмамъ нищо противъ това да го направите. Но пѣкъ забѣлжката на г. Константинова, колкото що се касае до баташката църква, не е справедлива, защото тамъ не се строи църква, г-нъ Константиновъ, а тамъ се строи паметникъ, паметникъ на всичкитъ произшествия, които увѣщаха нашегъ влизане въ тоя парламентъ, паметникъ за създаването на свободна България върху кървитъ и кокалитъ на българскитъ граждани. И, слѣдователно, румелийското правителство, което още въ 1880 г. е взело грижата да построи този па-

метникъ на вѣчни врѣмена, бѣше правителство поне толкова патриотично, колкото и сегашното; и тогавашниятъ парламентъ, който е гласувалъ сумата, вѣрвамъ не е направилъ нищо по-долно отъ това, което искаме да направимъ сега. Вие знаете какво значи Батакъ. Има ли нужда да ви казвамъ, че ако влѣзете сега въ старата църква въ Батакъ, въ която не може да се служи, защото на 1½ м. кърви покриватъ стениѣ и главитъ нарѣзани съ милиони удари стоятъ открити на маса, вие ще видите какво значи църквата, която се строи днесъ въ Батакъ. Не църква да се молимъ на Бога, а църква-паметникъ, която е създавала тази трибуна и онѣзи крѣсла, на които Вие довчера стоехте!

Н. Константиновъ: 20 години се плащатъ суми за това!

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 20. Които го приематъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Глава V.

Разни разходи.

„§ 21. За неврѣдвидени разходи 3.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 21. Които го приематъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 22. За извънредни разходи, врѣмenni 1.181.000 л.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване § 22. Които го приематъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 23. За безусловенъ фондъ 80.000 л.“

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Трѣбва да сте забѣлжили, че бюджетътъ на Министерството на Външнитъ Работи сега е по-малкъ отъ тазгодишния, заради това той не възбужда никакви прѣспирни и трѣбва да благодаримъ на г. министра, че е направилъ едно малко намаление, което, впрочемъ, въ другитъ бюджети не се срѣща. Но става нѣколко години и въ печата, и въ Народното Събрание да се говори и критикува по начинъ всестраненъ прѣдвиждането на безусловни фондове. Безусловнитъ фондове, дадени въ рѣцѣтъ на единъ министъръ у насъ, е вече синонимъ да се каже партизански фондъ. И най-свѣстенъ ще се счита или се е считалъ онзи министъръ, който поне ги е употребилъ за поддържането на пар-

тията. Захванаха по едно време да критикуват не онзи министър, който ги е далъ за поддържането на партията, а онзи министър, който ги е турналъ въ джоба си; защото, дадени за партии, пакъ може съ нѣкакъвъ мотивъ да се оправдаятъ, че сж отишли за обществена полза. (Смѣхъ.) И днесъ не ще намѣрите единъ човѣкъ който да ви повѣрва, че безусловнитѣ фондове се даватъ за нѣкаква добра работа. Ако въ министерството, което и да е, за управлението на държавата да се има нужда понекога да се похарчатъ пари отъ такъвъ рангъ, щото да не може да се изнесе това харчене на публичностъ, то може да се намѣри нѣкакъвъ другъ начинъ, но да не се прѣдвиждатъ въ бъдеще такива безусловни фондове. Прѣдъ видъ на това всѣкога съмъ възставалъ противъ тия фондове, и миналата година, и сега пакъ ви моли, недѣйте прѣдвижда такива безусловни фондове, недѣйте излага, може би, на недостойни критики единъ министър, който въ сжщностъ може и да ги е употребилъ за добра работа. Този фондъ е нареченъ безусловенъ, а у насъ се счита, че безусловенъ ще рече безотчетенъ, а то не е едно и сжщо. Безусловенъ фондъ ще каже, че той ще се изхарчи за нѣкои работи, които не могатъ да се прѣвдидятъ отъ по-напрѣдъ, или които ще се случатъ прѣзъ течение на бюджетното упражнение, и министърътъ да е принуденъ да даде нѣкои пари. Но то не изключаваше още и да се дадатъ безъ отчетъ: може да се дава нѣкакъвъ отчетъ. Но понеже у насъ досега се е приемало, чо никакъвъ отчетъ за тия безусловни фондове не се дава, защото сж се намѣрвали министри, които ги вземаха на 15-то число, а сж излѣзвали отъ министерството на 16-то, и не само нѣмаше никой право да търси за тѣхъ смѣтка, но не може да се говори за каквато и да е отчетностъ, заради това, за да накараме министерството да размисли по какъвъ начинъ трѣбва да иска отъ народното прѣдставителство да му отпусне суми, които му сж нужни, харченето на които не може да се излага на публичностъ; казвамъ, за да му дадемъ възможностъ да се погрижи да намѣри този начинъ, като смѣтне и знае, че не му се отпускатъ безотчетно тия пари, а се даватъ безусловно, — ние трѣбва единъ пътъ да рѣшимъ да не гласуваме тоя параграфъ. И като откажемъ на настоящето министерство, то само ще намѣри другъ случай, въ другъ нѣкой бюджетъ да намѣри начинъ да му отпуснемъ една сума безусловно, съ условие, обаче, да даде за нея отчетъ, да не е безотчетно. И въ бъдеще никое министерство нѣма да се осмѣлява да ни иска такива безусловни фондове и да се излага на критиката, че ги краде. Защото, питамъ ви азъ, всички вие, които сега ще вдигнете ръка да отпуснете тоя кредитъ, кажете ми въ душата: не вѣрвате ли, не считате ли, че тия суми се даватъ въ рѣцѣтъ на почтения нашъ Министър-Прѣдседателъ г. Даневъ, да ги похарчи за каквото ще, да ги вземе въ своето похче и да ги занесе у тѣхъ си, въ своята къща? Кажете: не

вѣрвате ли, не е ли истина това, което ви казвамъ? Азъ вѣрвамъ, че вие сте убѣдени, че той може да ги вземе и сега. (Г. Кжрджиевъ: Азъ туй не вѣрвамъ.) Е добръ, тогава питамъ ви, защо вие ще вдигнете ръка за тоя фондъ? Нека г. министърътъ обясни на по-важнитѣ хора тукъ, въ Събранието, и да имъ каже, за какво прѣдполага че ще му трѣбватъ тия пари прѣзъ годината, и да се задължи, че ще даде отчетъ за тия пари въ друга по-благородна форма. На друго мѣсто да се отпуснатъ тия пари, но тукъ веднажъ да се рѣшимъ да откажемъ този кредитъ и тогава ще посочимъ пътя на всички ония, които мислятъ, че тоя фондъ се краде. Съ това ще докажете, че отъ бюджета не могатъ да ставатъ кражби, особено отъ г. г. министритѣ, и по тоя начинъ ще достигнемъ онова, което много пъти и прѣдъ тѣлпата сме проповѣдвали, и тукъ, въ Народното Събрание. А не могатъ да отречатъ и господата отъ черпената маса, да не сж казали поне двѣ думи по този поводъ въ смисълъ, каквато азъ казахъ сега. Ето защо азъ настоявамъ този параграфъ да не се гласува и правя такова прѣдложение.

Министър-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ:

Въ повдигнатия отъ г. Таслакова въпросъ има двѣ положения: първото е това, трѣбва ли по начало да има подобни фондове, и вториятъ въпросъ е, не може ли нѣщо да се намѣри за по-редовното или, по-право да кажа, за по-лвното харчене на тѣзи пари? По първия въпросъ азъ ще заяви, г-да прѣдставители, безъ заобикалки, че който управлява, мжчно ще се лиши отъ такава една сума. Сумата е нужна. Сега, колко трѣбва да бжде, то е въпросъ, който зависи отъ насъ. Имаше времена, дѣто фондовѣтъ у насъ се качваха на 240.000 л., защото имаше 120.000 л. по Външното Министерство и 120.000 л. по Вътрѣшното. Ние прѣдвиждаме сега 80.000 л. за двѣтѣ министерства. Значи, въ туй отношение цифрата, която ние прѣдвиждаме, е сравнително много по-долна, отколкото цифрата, която нѣкога се е прѣдвиждала. Но че фондове въ единъ или други размѣръ трѣбва да има — това е безспорно. Не по-малко важенъ е въпросътъ за какво се харчатъ тия фондове. Вие, може би, си въобразявате, че фондовѣтъ отиватъ прѣмо за цѣльта, за която сж прѣдначатени. Азъ обаче трѣбва да ви кажа, че не е така. Една частъ отъ тѣзи фондове отива за съвсѣмъ други цѣли. Има напр. неправомѣрни дѣяния на наши чиновници спрѣмо чужденцитѣ, които пораждатъ претенции за обезщетяване и всички тия задължения се покриватъ отъ този фондъ. Строго взето, тѣ би трѣбвало да се плащатъ отъ другъ източникъ, но такава е била, за улеснение, практиката по тоя начинъ. Почти половината отъ фонда, който сега ще се гласува, е ангажиранъ за идущата година. По-малка частъ отъ него остава за сжщинскитѣ цѣли, които се иматъ прѣдъ видъ при отпусането на сумата. Тази сума, увѣрвамъ ви, е много скромна. И тѣй, азъ казвамъ, че който и да управлява, ще

има нужда от тайни фондове и вие ще трябва да му ги гласувате. Размърът ще опрѣдѣлите вие. Едно само е желателно, а именно да се избѣгнатъ у насъ грѣшките отъ страна на администрацията, които даватъ поводъ за оплакване, па и за врѣди и загуби отъ българската държава. Държавата твърдѣ често се намира въ невъзможност да откаже и да изпрати тѣжакитѣ се въ сѣдъ. Нека го каже открито: когато те налѣгнатъ сили, щепи-нещепъ трябва да платишъ. Ето за какво отива голѣма частъ отъ тайнитѣ фондове.

Колкото се касае за начина на харченето, азъ не съмъ противенъ напр.: да се постановѣше, че заедно съ Министра на Външнитѣ Работи и нѣкои други отъ неговитѣ колеги ще иматъ гласъ кога се отпускатъ суми отъ тия фондове. Обаче това има известни неудобства. Има случаи дѣто сумитѣ, които трябва да се даватъ, не могатъ да се изваждатъ на мегданъ. Въ тѣзи случаи министърътъ ще бѣде поставенъ въ много мъчно положение. Но най-накрая азъ лично не бихъ ималъ нищо противъ това, само и само да се даде на народното прѣдставителство едно срѣдство, за да контролира по-отблизу, че паритѣ отъ тия фондове отиватъ по прѣдназначеніе — а не въ джеба на нѣкой партизанинъ. (Ц. Таслаковъ: Какъ не артисаха пѣкога?) Искате ли да ви кажа? — азъ ще трябва да извади отъ джеба си, за да живѣя докрая на този мѣсець.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! За да се не възмущавате отъ това, което имамъ да кажа, азъ държа прѣдъ себе си една рѣчь на покойния Василъ Кънчовъ, който, безспорно, бѣ единъ отъ първитѣ ратници на прогресивно-либералната партия, за да може ти да дойде на държавното управление. Каквото е било мнѣнието на Васила Кънчовъ въобще за безусловнитѣ фондове, мисля, че то бѣ и мнѣнието на тази партия, въ редоветѣ на която той бѣ единъ отъ първитѣ ратници. На стр. 1.238 отъ стенографическитѣ дневници на X-то Обикновено Народно Сѣбрание ние четемъ слѣдующето мнѣние на този почтенъ покойникъ. То е кратичко. (Чете.) „Г-да народни прѣдставители! Вамъ е известно, че въ нашия бюджетъ се прѣдвиждатъ постоянно въ Министерствата на Вътрѣшнитѣ и Външнитѣ Работи безусловни фондове. (Иванъ Бѣлиновъ: И въ Военното!) И въ Военното. За Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи този фондъ се прѣдвижда отъ дълги години наредъ и тия пари служатъ обикновено за такива работи, които не принасятъ полза на държавата; поне досега е известенъ фактъ за насъ, че този фондъ е служелъ за примамка на разни партии и е служелъ често пѣти за цѣли, които никой пѣтъ не сж отговаряли на нуждитѣ на държавата, а, напротивъ, сж се вършили много неприятни работи. Вамъ е известно, че правителствата, които сж дохождали на властъ, имали сж прѣдъ видъ, чакали сж винаги да се потвърди бюджетътъ, за да могатъ да турятъ рѣка на безусловнитѣ фондове. Намъ е известно, че въ една

година, когато сж смѣнявани правителствата, два пѣти сж гласувани въ бюджета безусловни фондове и два пѣти сж изтеглявани. Изобщо, безусловниятъ фондъ е служелъ за примамка на правителствата и често пѣти съ него сж правени открити кражби. Миналата година имаме примѣръ. Приека се безусловнитѣ фондове и, когато падна правителството, отнесе ги; значи, не е имало възможностъ да се употребятъ за нуждитѣ на държавата, защото за единъ или половина мѣсець не може да изразходва пари, които сж били потребни за една година. Това е станало не само миналата година, но цѣлъ редъ случаи има прѣди миналото министерство. Значи, много пѣти сж ставали злоупотребления съ тия пари. Отъ това се вади заключение, че не сж употребявани за полза на държавата, а сж употребявани за поддържане на партията. Намъ е известно, че тия пари служатъ за поддържане на партийни вѣстници, за поддържане на партийни клубове и за поддържане такива цѣли, които нѣматъ нищо общо съ държавата, нито съ народа. Съ други думи, по единъ благороденъ начинъ отъ хазната се е злоупотребявало всѣка година по една крупна сума. Заради това, онова правителство, което се съгласи да прѣмахне тия фондове, ще направи голѣмо добро, първо, на държавата въ економическо отношение, а послѣ на партията въ нравствено отношение. Съ това ще се тури начало да се пази държавната пара, да не ставатъ официални кражби, защото пари, които се харчатъ по такъвъ начинъ, сж кражба — тѣ сж обикновенъ грабежъ.“

Искахъ да взема думата по този параграфъ по поводъ на едно малко питане, което азъ не отколѣ направихъ, и, за щастие, мотивитѣ, които ме ржководѣха, когато азъ отпразнихъ това ми питане, намѣрихъ ги тукъ изложени много добрѣ отъ покойния Василъ Кънчовъ. Той пледира отмахването на тѣзи фондове на двѣ основания: първо, отъ чисто фискална точка зрѣние, че трябва въ бюджета да не прѣдвиждаме суми, които не сж необходими, които не се диктуватъ отъ ползата и интереса на държавата, и, второ, и по-важното е, нравствената страна на въпроса. Далечъ е отъ мене мисльта да мисля, че г. Даневъ на 1 януарий — както имаше и други правителства, които си ги туриха въ джеба, които си ги занесоха съ торба въ Банката, или у тѣхъ, — за мене, казвамъ, е далечъ тази мисль, че той на 1 януарий ще издаде платежна заповѣдъ за 80.000 л., ще си ги тури въ джеба, та, ако на 20 януарий бѣде сваленъ, слѣдующиятъ, който ще го замѣни, да не намѣри ни сантимъ въ министерството. Но не е въпросътъ за лично довѣрие или недовѣрие на този или онзи г. министъръ. И тукъ не съмъ съгласенъ съ единъ отъ поранпнитѣ оратори, който казваше отъ тази трибуна, че отпускането на тайни фондове е довѣрие къмъ министра—съвсѣмъ не; нито съ уважаемия мой съсѣдъ г. Петковъ, който тоже казваше, че това е лично довѣрие къмъ г. министра. Личното

довѣрие къмъ министра не се изразява въ пари и, г-да прѣдставители, на тази тема е много опасно да разсмѣждаваме, защото редъ години сѣ така пледираме — „личното довѣрие“! А ние виждаме това лично довѣрие да отиде дотамъ, дѣто хора почтени безспорно, и сега покойници, на които имената сега не желал да споменавамъ, бѣха станали чрѣзъ тѣзи тайни фондове сръдства или по-право цѣль за опозоряване. Ние четохме единъ день въ нашия „Държавенъ Вѣстникъ“ единъ скандалиозенъ указъ, който компрометираше българскитѣ държавни мѣже, между които единъ, за когото не вѣрвамъ азъ, че той е нѣкога злоупотребявалъ съ тѣзи фондове. Ималъ е погрѣшки, които ще кажа малко по-послѣ, че е давалъ възможностъ на хора да ядатъ отъ тѣзи пари, но лично той да е злоупотребилъ, азъ не доунамамъ. Но при сѣ това, когато трѣбваше да се унищожи този човѣкъ не само въ България вѣтрѣ, но и вънъ прѣдъ очитѣ на Европа, за мнѣнието на които този човѣкъ държеше твърдѣ много, слѣдъ като държеше този указъ въ архивитѣ на двореца една година, публикува се, за да се оскандали и да се съкратятъ днитѣ на неговия животъ. Моля ви се, отъ тази точка зрѣние погледнѣте на тѣзи фондове и се съгласѣте съ мене, че въ интересъ не фискаленъ, но въ интересъ за насъ, за всички партии, а на първо мѣсто за тѣзи, на името на които се отпущатъ тѣзи суми, е да се зачѣртаятъ. Да се зачѣртаятъ затуй, защото нека и г. Даневъ не забравя, че единъ день ще се публикува въ „Държавенъ Вѣстникъ“ указъ за повръщането на тѣзи държавни фондове, защото нито Вие, г-нъ Даневъ, ще бждете въ състояние да се оправдаете, както не бѣха въ състояние да се оправдаятъ и бившитѣ, нито можемъ единъ день да искаме да се оправдаете. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ имамъ разписки!) Възможно е. Даже, г-нъ Даневъ, ние знаемъ случаи, когато се е казвало: че какъ, ние можемъ всичко перо по перо да оправдаемъ! И какъ ако обичате? Да ви кажа случая, по който се повдигна този въпросъ. Азъ бѣхъ този, който говорѣхъ на покойния г. Стоиловъ: „Г-нъ Стоиловъ, не ти трѣбватъ тѣзи фондове, или поне съгласи се да дадешъ една малка смѣтка прѣдъ едно интимно събрание, но не само отъ ваши съмишленици; нека има прѣдставители и отъ оппозицията, въ патриотизма на които ти нѣма да се съмнѣвашъ, нѣма да се опасявашъ, че ще изложишъ интереситѣ и тайнитѣ на държавата, и дай имъ една малка смѣтчица“. Тогазъ, помня като сега, отъ слѣщото мѣсто, на което стои г. Даневъ сега, той каза: „Не мога да се съглася да давамъ смѣтка прѣдъ нѣкаква си парламентарна група, състояща отъ разнитѣ парламентарни фракции, но ще давамъ смѣтка на Негово Царско Височество Князътъ“. И болшинството съ ржкоплескание прие тогава този параграфъ. И вѣрвамъ, че той е давалъ тази смѣтка, защото четохме въ печата, че

съ знанието на Държавния Глава е изразходвалъ този параграфъ, по това не погрѣчи на сѣщия да подпише единъ указъ, съ който да прогласи *utbi et obi*, че Д-ръ Стоиловъ е кралъ.

Ако, г-да прѣдставители, пакъ тѣзи разписки, за които говори г. Даневъ, съществуваша и по-рапо и това не погрѣчи въ „Държавенъ Вѣстникъ“ съ подписа на Княза да се избличаватъ българскитѣ първи държавни мѣже въ злоупотребление на таква пари и да се компрометиратъ, да се скрати тѣхниятъ животъ, менъ ми се струва, че ще бжде послѣденъ г. Даневъ, който ще може да се оправдае съ нѣкакви си разписки. Прочее, въ интересъ правственъ е и на партията, която днесъ управлява и която чрѣзъ устата на покойния г. Кънчовъ се е ангажира въ тоя пѣтъ, и въ интересъ на самия вашъ шефъ и водителъ на партията, въ интересъ на всички ви, за да не го често пѣти клеветимъ, че си служи съ тайнитѣ фондове за свои лични облаги — да нѣма тия фондове. Нѣщо повече, ако обичате — и когато дойде врѣме, пакъ ще говоримъ — даже снощи Князътъ е казалъ, че ние често пѣти се ржководимъ отъ лични симпатии, лични интереси, личнитѣ аиетити се увеличаватъ, — ще говоримъ, когато му дойде врѣмето, доколко можеме да се авансира това тежко обвинение — по сега е врѣмето, когато ще кажемъ: недѣйте мисли вие, г-да министри и болшинство, за които тѣзи тежки обвинения сж стоварени на гърбоветѣ ви повече, отколкото намъ, по ние се солидаризираме съ васъ, защото се говори тамъ за парламентъ, а ние не правимъ изключение, — макаръ, казвамъ, че обвинението повече вамъ тежи, повече пада на г. Първия Министъръ, защото е лидеръ на Камарата, но, казвамъ ви, тия тежки обвинения днесъ даже отиваме да ги чуваме оттамъ, отдѣто не трѣбваше да ги чуемъ. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Като свършите, елате да Ви прочета едно писмо. Тѣкмо сега го получихъ.) Прѣкрасно, ще Ви благодаря. Стига да се лѣжемъ въ това отношение. Но Вие, г-нъ Даневъ, не ще бждѣте онзи, който не е зналъ досега, и ако Вие искате да отворите архивитѣ на министерството, пѣхте да знаете какъ сж се харчили тия пари и пѣхте да видите, че хората сж имали право да упрекаватъ. Но напослѣдъкъ ние имаме единъ случай твърдѣ възмутителенъ. — Чункимъ тия работи се откриватъ тогава, когато се скарватъ тия, които сж били въ общата компания. — И ние днеска четемъ, пѣкъ и Князътъ и цѣла Европа, че отъ тѣзи фондове сж се поддържали у насъ министри, моля ви се! Поддържали сж се вѣстници, поддържали сж се печатници вѣтрѣ въ България. Дадени единъ пѣтъ 24.000 л., дадени втори пѣтъ 6.000 л., дадени трети пѣтъ 6.000 л., дадени четвърти пѣтъ 6.000 л. (Н. Поповъ: И то съ разписки!) И сѣ съ разписки — както ме поправятъ. Но ще откажете ли вие, уважаеми г-да, че това е безнравствено? Какъ? Отъ тайнитѣ фондове ще поддържае вѣстници въ България да

хвалитъ правителството?! (Д. Христовъ: Азъ протестирамъ противъ това! Струва ми се, че има инсинуация въ това.) Възможно е да има инсинуация. Ще бжде въ състояние този, който разполага съ архивитъ, да ме опровергае. Нека ме опровергае г. Даневъ, че не сж давани тия пари, и азъ ще бжда първиятъ, който ще се съгласи съ него. Но дотогава, докогато тѣзи факти стоятъ такива, каквито сж, и дотогава, докато у насъ публикуватъ даже въ „Държавенъ Вѣстникъ“ укази, не може и рѣчь да става, че съ тѣзи суми се е злоупотребявало.

Но г. Даневъ ни каза: има суми вече ангажирани, които трѣбва да се дадатъ, защото често пжти дѣянията на нашитъ чиновници ни заставляватъ да обезщетяваме тѣхнитъ постѣпки прѣдъ външни хора. Възможно е всичко това, но менъ ми се струва, че въ това не може да има държавенъ секретъ. Че единъ чиновникъ е направилъ извѣстно прѣстѣпление и вие сте обезщетили респективния уврѣденъ, какво туй прѣчи да ги оправдаете на общо основание не прѣдъ Народното Собрание, но прѣдъ нашата Сметна Палата, ако обичате въ конфиденциална смисълъ? Такива суми нѣма защо да ни е страхъ, ако се оправдаватъ на общо основание. Азъ авансирахъ една по-смѣла мисълъ въ комисията, когато се говорѣше за този параграфъ отъ закона за отчетността по бюджета, който урежда харченето на тѣзи суми. Въ него е прокарана тази мисълъ, която сега авансира г. Даневъ: тия суми да се харчатъ по разпореждането на Министерския Съвѣтъ. Да, при нѣмането на подобри срѣдства, и азъ въ комисията поддържахъ тази мисълъ, макаръ че Финансовиятъ Министеръ искаше да се зачергтай. Г-нъ министрътъ, на чието разпореждане се даватъ, искаше харченето да става безъ контролъ. Комисията, собствено ние, прѣдлагахме тази гаранция: да се харчатъ съ разпореждането на Министерския Съвѣтъ. И сега остава, дѣйствително, да се харчатъ по разпореждането на Министерския Съвѣтъ. Но азъ имъ казвахъ: защо ви сж тѣ? Единъ примѣръ ми кажете. Ако вие отрицавате поддържането на вѣстници, поддържането на партията, кажете за какво ви сж? Най-първо ми се каза: ето, ще имаме тайна полиция. Да, но нѣма нужда тайната полиция да се поддържа отъ тайнитъ фондове. Колкото е почтено съ униформа жандармска да се пази обществениятъ редъ, животътъ, честта и имотътъ на българскитъ граждани, не по-малко е почтено и безъ такава, само съ еднѣ скрита подъ палтото шлага да пазимъ сжщия редъ. И ако азъ съ униформа мога да подписвамъ вѣдомостъ, нищо не прѣчи да подписвамъ вѣдомостъ и безъ униформи, въ качеството си на таенъ пазител на реда, да прѣслѣдвамъ тѣзи хора, които съ дѣйствиата си могатъ да причинятъ врѣда на държавата. Защо да не могатъ тѣзи хора, или поне сумитъ да се оправдаватъ на общо основание? Нищо прѣстѣжно, нищо срамотно, нито безнравствено има, ако може да

бжде единъ човѣкъ таенъ агентъ — не въ смисълъ шпионинъ разбира се. И ако у насъ често пжти се чувствува едно възмущение, когато се казва такава дума — шпионинъ, — то е затуй, защото нѣкогажъ сумитъ сж се отпущали за тайна полиция, за потераджии, които не бѣха суми отпущани за да прѣслѣдватъ крадцитъ и лошитъ хора, ами се даваха — имамъ списъкъ за това — да ходятъ дѣто се събератъ трима, да подслушватъ какво ще кажатъ: дали ще кажатъ лоша дума за Княза или за министра и да отидатъ да ме вкаратъ въ участъка и тамъ да ми взематъ здравето. Ми се струва, че тѣзи врѣмена прѣминаха. Възможно е да ги оправдаете както обичате, но тѣзи врѣмена се минаха вече. Днешното назначение на тайната полиция не може да бжде друго, освѣнъ да пази реда, живота и имота на българскитъ граждани. Туй, което ще го кажа на двама приятели, говоря го тукъ, пиша го въ вѣстницитъ; печатътъ е абсолютно свободенъ, и за туй, което пиша, ще отговарямъ прѣдъ сждилищата. Ето защо виждаме, че нѣма онова пълнене на затворитъ съ отговорни редактори; ето защо виждаме, че нѣма голѣми неприятности съ редакциитъ. Защото, колкото повече едно нѣщо го прѣслѣдвашъ като незаконно, толкова повече се усилява, и, както виждате, днесъ въ това отношение поне сме спокойни. Ето защо, г-да прѣдставители, параграфътъ, както ни се прѣдлага, отъ тѣзи двѣ точки зрѣние ще бжде добръ, ми се струва, да се зачеркне. Но ако има случаи, дѣто не може да се мине безъ това, дѣто трѣбва да се даде нѣщо, то нека поне сумата да бжде такава, която нито да може да поражда съблазнъ у тѣзи или онѣзи, нито да поражда подозрѣния въ обществото, защото тази сума поражда съблазнъ въ тѣзи, на чието разположение се даватъ — нека бжде скромна, нека бжде малка и да се дава за онѣзи крайно необходими нѣща, които абсолютно не е възможно да се оправдаятъ по който и да е начинъ, отъ прѣдвиденитъ въ нашия законъ за отчетността по бюджета. И затуй, понеже г. Даневъ не държи на това, азъ го моля да се съгласи да намали това перо, както ви казахъ, за крайно необходими нѣща, на 20.000 л., и тогава нито ние, нито българскиятъ народъ ще вѣрва, че осемтината министри ще се съгласятъ да раздѣлятъ по 3.000 л., нито че нѣкой си партизанинъ ще отива да получава за вѣстници, или за нѣкой прогулка, или за печатница, и нито вѣрвамъ, че ще се получи указъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“, въ който да се казва: приканва се г. Даневъ, бившъ пръвъ министръ, да внесе 20.000 л. отъ тайнитъ фондове, както се приканваха други първи министри. И отъ това ще спечелятъ и тѣ, и ние, и българскиятъ народъ отъ двѣ страни: отъ фискална, която за мене нѣма голѣмо значение, защото не е голѣма сумата, но нравствено, защото ще прѣстане да се говори по тѣзи фондове, които, дѣйствително, станаха за резилъ. Хората ги иматъ въ по-голѣмо количество, но умѣятъ да ги употребяватъ. И азъ никога не съмъ чулъ въ

Франция да се говори така за тия фондове, макаръ че иматъ такива милионъ, но не сме чули, че тамъ се поддържатъ партизани, вѣстници и печатници. Ето защо, заключавамъ съ мнѣнието на покойния Кънчовъ: направѣте това добро и за себе си, и за държавния фискъ.

Н. Мушановъ: Той не е билъ за този свѣтъ, затуй е умрѣлъ.

К. Мирски: Прѣди всичко държа да кажа, че Франция, ако ме не лъже паметта, нѣма единъ милионъ тайни фондове, по повече отъ два милиона. Слѣдъ това, което говориха г. Таслаковъ, г. Такевъ и сега г. Министъръ-Прѣдседателъ, менѣ остава малко да кажа. Азъ се радвамъ, че днесъ властующата партия не е внесла въ програмата си такъвъ параграфъ, какъвто е искалъ да впише покойниятъ Василь Кънчовъ. Колкото и да е вѣрно, че повечето отъ паритѣ, които се отпускатъ подъ името безусловни или тайни фондове, отиватъ у хора на незаконно основание, толкова пѣкъ е още вѣрно, че има случаи, въ които на законно основание се отпускатъ отъ правителството пари подъ името безусловни или тайни фондове. Ние поддържаме Белгия относително размѣра на тайнитѣ фондове, само че малко повече. Въ Белгия, по моитѣ знания, на министра на правосъдието се отпускатъ на разположение по 80.000 л. годишно отъ редъ години насамъ като безусловни или тайни фондове. У насъ се отпуска днесъ 15.000 л. повече, сир. сумата, която се отпуска безотчетно на разположението на Военния Министъръ. Азъ желаяхъ да зная, каква сума е останала отъ 80.000 л., които прѣди нѣколко мѣсеци тукъ отпуснахме за смѣтка на изтекшата 1902 г. на разноложението на г. Министра на Външнитѣ Работи. Но той отговори, че тѣзи пари даже не стигнали или били на свършване.

Да говоримъ за това, какъ да се дава смѣтка по тайнитѣ фондове, менѣ ми се струва, не ще бѣде тукъ толкова на мѣсто. То ще бѣде на мѣсто, когато разглеждаме законопроекта по отчетността на бюджета. Но ние не можемъ да не стоимъ на практическа почва, ние не можемъ да не вземемъ прѣдъ видъ това, което е ставало у насъ отъ редъ години насамъ. За жалостъ, не вървятъ работитѣ у насъ по тоя параграфъ тѣй, както въ други държави. Азъ зная държави, дѣто задграница единъ министъръ, като билъ изтекълъ само единъ мѣсець отъ годината и билъ замѣстенъ отъ другъ министъръ, далъ подробна смѣтка на държавния глава, какво е похарчилъ отъ параграфа таенъ фондъ прѣзъ врѣме на неговото управление въ първия мѣсець на годината и колко пари още сж останали. Не на 5 януарий да излѣзе единъ министъръ и да дръпне цѣлата сума, която е била асигнувана за 12-тъ мѣсеца на годината! Азъ настоявамъ, че подъ името безусловни фондове не се разбира друго нѣщо, освѣнъ тайни фондове, за които сжщо трѣбва да се дава смѣтка, само че не по обикновения редъ, но

дохожда врѣме, когато малко-много се иска и явна смѣтка, т. е. по обикновения редъ. Припомнямъ си смѣтката, която въ 1848 г. е поискалъ френскиятъ парламентъ отъ гражданскитѣ министри, смѣтка за похарченитѣ отъ тѣхъ тайни фондове. Назначи се една комисиия отъ прѣдседателя на камарата и други лица, на които не по-малко довѣрие се има отколкото на самитѣ министри, и министритѣ на драго сърце приеха да имъ се прѣгледа подробно смѣтката. Нѣщо повече: понеже е билъ изключенъ военниятъ министъръ да даде смѣтка, той пожелалъ самъ да включатъ и него. Дѣ у насъ такива министри? Ние не сме ги още видѣли. Азъ като имамъ пълна вѣра, че отъ сумата 80.000 л., която сега ще отпуснемъ — защото вървамъ, че всички ще гласувате за цѣлата сума 80.000 л.; азъ бихъ гласувалъ за 40.000 л., както бѣ при г. Каравелова, при IV-то Народно Събрание, по вие зная, че ще гласувате 80.000 л., — затуй, като вървамъ, че г. Министъръ-Президентъ отъ тѣзи пари 80.000 л., отпуснати тази година, както и миналата година, нѣма нито една стотинка да похарчи, освѣнъ за обществени нужди, затова бихъ молилъ да се приеме отъ негова страна слѣдующата бѣлѣжка къмъ § 24. Съ това, ако той я приеме, ще даде доказателство, че думитѣ му отговарятъ на дѣлата му, толкова повече че той казва, че отъ насъ зависи размѣра, което показва, че не е толкова необходимо непрѣмънно 80.000 л. да отпуснемъ за оправдание не по обикновенъ редъ, т. е. за похарчване негласно, тайно за държавна нужда. Ето моята бѣлѣжка, за която моля г. министра да я приеме и тогазъ да се гласува. Инакъ, ще остане въ мене мнѣние, че дѣлата му не иска да отговарятъ на словата му. На § 23 да се прибави забѣлѣжката: (Чете.) „За всѣко тримѣсечие само по 20.000 л.“ (Веселостъ.)

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ я приемамъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване § 23. По този параграфъ има двѣ поправки.

Първата е отъ г. Таслакова. Той желае, щото § 23 да се изхвърли. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ тази поправка, направена отъ г. Таслакова, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Събранието не приема.

Полагамъ на гласуване бѣлѣжката къмъ § 23, направена отъ г. Мирски.

К. Мирски: Азъ чухъ, че г. министърътъ я прие.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Параграфътъ заедно съ бѣлѣжката да се гласува.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: „За всѣко тримѣсечие по 20.000 л.“ Полагамъ на гласуване § 23, заедно съ тая бѣлѣжка. Който приема § 23

тѣй, моля да си вдигне ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Д. Христовъ: Да си върне думитѣ г. Мирски, че думитѣ на министра не съответствуватъ на дѣлата му.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.)

„Глава VI.

§ 24. За запазентъ фондъ, врѣменни 20.000 л.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 24, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „§ 25. За изплащане стари дългове: врѣменни 8.295 л., всичко 8.295 л.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Който приема § 25, моля да си вдигне ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ Д-ръ Г. Гаговъ: (Чете.) „Не се прѣдвижда § 20 отъ гл. IV на бюджета за 1902 г. „Всичко по Министерството на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията: постоянни 2.357.342 л., врѣменни 1.260.295 л., а всичко 3.617.637 л.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Който приема това, моля да си вдигне ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Съ това се приема бюджетътъ по Министерството на Външнитѣ Работи.

Частътъ е 7 и 10 минути.

Имаме бюджета по Министерството на Финанситѣ. (Отъ лѣвицата: Утрѣ!)

М. Такевъ: До 8 ч. можемъ, ако се е започналъ нѣкой законопроектъ или нѣкое законодателно прѣдложение. Свършихме бюджета по Министерството на Външнитѣ Работи; частътъ е 7¹/₄; можемъ да продължимъ до 8 ч. пакъ, ако не сме свършили материята по Министерството на Външнитѣ Работи; за да го довършимъ, можемъ да отидемъ до 8 ч. Но вие сега искате една нова материя, бюджетътъ по Министерството на Финанситѣ.

Министъръ М. Сарафовъ: Да захванемъ и ще го оставимъ за утрѣ.

Докладчикъ П. Шоповъ: По бюджета на Министерството на Финанситѣ има слѣдующитѣ измѣнения:

По гл. I е направено измѣнение: вмѣсто единъ прѣсмѣтачъ отъ първи разредъ въ отдѣлението за държавната и обществена отчетностъ, ставатъ двама прѣсмѣтачи отъ първи разредъ; двамата третораз-

редни прѣсмѣтачи се заличаватъ съвършено; прѣд-вижда се единъ прѣброителъ съ 600 л. годишно.

По гл. IV се намалява: на помощника на държавния адвокатъ въ София отъ 4.200 л. на 3600 л. и на държавния адвокатъ въ Пловдивъ и Русе отъ 4.800 л. на 4.200 л.

По гл. VI, дѣто не се прѣдвизда контролоръ при солницата въ Балчикъ, заличава се въ началото „Балчикъ“.

Гл. VII е измѣнена по слѣдующия начинъ: вмѣсто четворица управители на митницитѣ отъ първи разредъ — трима; трима управители на митници отъ втори разредъ; четворица управители на митници отъ трети разредъ; по-надолу, отъ четирма секретари на митници отъ първи разредъ оставатъ трима; послѣ, отъ трима секретари на митници отъ трети разредъ ставатъ четворица; отъ 8 помощници на секретаритѣ отъ първи разредъ оставатъ 6; отъ 5 помощници на секретаритѣ отъ втори разредъ ставатъ 6; отъ 4 оцѣнители отъ първи разредъ оставатъ трима; отъ 7 оцѣнители отъ втори разредъ ставатъ 8; 10-мината оцѣнители отъ трети разредъ оставатъ; 11-мината оцѣнители отъ четвърти разредъ се намаляватъ на 10; четирмата оцѣнители-магазинери се намаляватъ на трима; четирмата каснери отъ първи разредъ се намаляватъ на трима; двоицата каснери отъ втори разредъ ставатъ трима; четирмата магазинери отъ първи разредъ се намаляватъ на трима; 14-мината помощници магазинери се намаляватъ на 13; 13-мината трето-разредни писари се намаляватъ на 11; прѣдвиздатъ се 7 вѣсовчици; подирѣ, отъ 275 младши пѣши стражари се намаляватъ на 260.

М. Такевъ: Добрѣ, ще го имаме прѣдъ видъ за утрѣ.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.)

„Министерство на Финанситѣ.

Глава I.

§ 1. За съдържание личния съставъ на централното управление.“

М. Такевъ: То не може. Докладътъ на комисията се раздава споредъ правилника.

Докладчикъ П. Шоповъ: Това не е докладъ; азъ казвамъ какви измѣнения сж направени.

Н. Мушановъ: Нали това е докладътъ?

Докладчикъ П. Шоповъ: Кога е било тѣй?

Г. Кирковъ: Кога е било тѣй разисквано, както сега се иска?

Министъръ М. Сарафовъ: По бюджета писменъ докладъ не се прави.

М. Такевъ: Не е правилно туй. Какъ ще отидемъ да го гласуваме? Сега ни съобщиха измѣненията.

Докладчикъ П. Шоповъ: Бюджетътъ се разисква въ комисията. Извѣстно е на г. г. народнитѣ прѣдставители, че тамъ ставатъ нѣкакви измѣнения и намаления и че никакъвъ писменъ докладъ не се прави. Съобщаватъ се само ония измѣнения, които комисията е приела.

Н. Поповъ: Трѣбваше да съобщите по всѣки параграфъ какви измѣнения сж станали.

Докладчикъ П. Шоповъ: И по всѣки параграфъ ще съобща какви измѣнения се правятъ, когато захвана да ги чета.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Менѣ ми се струва, че вие съвършено измѣнихте реда по вотирането на бюджетитѣ. Вѣрно е, че съгласно конституцията, трѣбва да се вотира бюджетътъ параграфъ по параграфъ, но още по-вѣрно е, че ако вземете протоколитѣ на Народното Собрание, ще видите, че по всичкитѣ бюджети параграфитѣ се четатъ, всичката материя подробно се чете. Всѣки пжтъ така е ставало. Вижете какво сте правили въ извънредната сесия. Така сж се вотирали досега бюджетитѣ. Какъ ще помнятъ г. г. прѣдставителитѣ тия измѣнения, които г. докладчикътъ прочете? (Н. Габровски: Ти е топтанджийска работа!) Ъто защо азъ моля да се съгласите да се прочетатъ параграфитѣ цѣли. Не искамъ да се четатъ параграфитѣ алинея по алинея и да се гласува всѣка алинея по отдѣлно, но да се гласува параграфъ по параграфъ, като се четатъ цѣли параграфитѣ. Нѣкои господа има, които казватъ, че не могатъ да схвататъ всичкитѣ измѣнения, които се прочетоха отъ г. докладчика по цѣлия бюджетъ. За това азъ бихъ ви молилъ да се слѣдва системата, която е била досега, и да четете бюджета параграфъ по параграфъ и да се гласуватъ. Макаръ че има параграфи по 6—7 страници, тѣ изведнажъ се вотираатъ, но г. г. прѣдставителитѣ трѣбва да знаятъ какво става и затова трѣбва да имъ се прочете цѣлиятъ бюджетъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Бюджетътъ е раздаденъ вече отдавна на г. г. народнитѣ прѣдставители. Този бюджетъ на всѣки начинъ е раздаденъ прѣди три недѣли, ако се не лъжа; обяснителната таблица се намира въ ржцѣтъ на всѣки народенъ прѣдставителъ и прѣдполага се, че всѣки народенъ прѣдставителъ се е занимавалъ и знае тия подробности, но да ги четемъ тукъ всичкитѣ подробности, както се четатъ у насъ, е съвършено безполезно.

Г. Кирковъ: Когато имате щатъ е безполезно да се четатъ, а днесъ вие нѣмате щатъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Позволѣте.

Г. Кирковъ: Какво да ви позволимъ, когато 20-годишна практика има!

Министъръ М. Сарафовъ: Може да има и 50-годишна практика, но когато една практика отива на добръ, ти може да се измѣни, а друга, която отива на добръ, може да се приеме. (Г. Кирковъ: Какво отива на добръ?) Най-добръ е това: да се четатъ параграфитѣ безъ подробноститѣ. Г-да народнитѣ прѣдставители иматъ обяснителната таблица прѣдъ себе си, и който иска да говори по отдѣлнитѣ съставни части на нѣкой параграфъ, може да говори, да изказва мнѣнието си и да ги дебатиратъ, но самитѣ тия подробности нѣма защо да се четатъ.

И. Гешовъ: Въ дневникитѣ нѣма да влѣзе обяснителната таблица, ако не се прочетатъ подробноститѣ.

Министъръ М. Сарафовъ: Не. Г-нъ докладчикътъ казва, че нѣма измѣнение въ този параграфъ и тая обяснителна таблица влиза въ дневникитѣ. А тамъ, дѣто има измѣнение, докладчикътъ ще каже, че еди-каждѣ има измѣнение.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Дановъ: Нека се чете.

Д. Петковъ: Г-да народни прѣдставители, най-малко азъ искамъ да правя прѣдметствие на правителството, но мисля, г. Министърътъ на Финанситѣ ще се съгласи, да се не прави такова прѣдметствие, защото ще се даде поводъ повече да се говори.

Докладчикъ П. Шоповъ: Ще го чета, г-нъ Петковъ.

Д. Петковъ: Ако сте съгласни да се чете, да не говоримъ. Би могло дѣйствително да се не чете никакъ тая обяснителна таблица, ако имаше у насъ щатове; но понеже нѣма щатове, то приета практика е да се четатъ. (Отъ дѣсницата: Прието, прието!)

Министъръ М. Сарафовъ: Недѣйте одобрява такава практика!

Д. Петковъ: Видите ли какъ се съгласихте.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Има забѣлжени още двама оратори: г. г. Гешовъ и Такевъ.

И. Гешовъ: Щомъ г. г. министритѣ се съгласиха да се чете, нѣма да говоримъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Не се съгласявамъ — тая практика е лоша. Много по-добръ е както настоявамъ азъ.

И. Гешовъ: Щомъ казвате, че е лоша тая практика, ще кажа две думи. Менѣ ми се струва, не е лоша тая практика и ето защо. Непрѣмѣнно тия обяснителни таблици, както сж прѣдставени отъ г. министра, трѣбва да влѣзатъ въ протоколитѣ. Ако се не четатъ, нѣма да влѣзатъ въ протоколитѣ. А това никѣдѣ не става. Непрѣмѣнно трѣбва да се четатъ, за да влѣзатъ въ протоколитѣ и да се види какъ сж били прѣдставени отъ министра.

И. Воденчаровъ: Продължавайте, г-нъ докладчикъ, да докладвате. Г-нъ Такевъ иска думата, за да прави обструкция.

М. Такевъ: Никой не желае да прави обструкция. (Отъ дѣсницата: Ааа!) Неѣйте вика: „а-а!“, но вижте какво говори вашиятъ правилникъ. Чл. 52 отъ правилника гласи: (Чете.) „Всички законопроекти и прѣдложения отъ законодателенъ характеръ се раздаватъ отпечатани на прѣдставителитѣ най-малко 24 часа прѣди разискването имъ. Сжщото става и съ поправкитѣ и прибавкитѣ на комиситѣ.“ Вие ми четохте редъ зачерквания и нови пазначения и отчисления и т. н. (Министъръ Х. Тодоровъ: Вие говорите за практиката какъ е била досега.) Какъ е била! Практиката не говори въ единъ часъ 4 бюджета да се прокаратъ.

Д. Христовъ: Най-малко Вие имате право да се оплаквате — имайте всичкото врѣме да говорите!

М. Такевъ: Вие най-малко можете да се оплаквате отъ обструкция отъ тази страна. Никога не е било опозиция по-лоялна отколкото тази. Приемѣте, че не е солидарна, приемѣте каквото щете, но фактътъ е, че по-лоялна опозиция не сме виждали. (Смѣхъ отъ дѣсницата.) Вилъ съмъ въ 5 Сѣбрация, но такава опозиция не съмъ виждалъ. (Докладчикъ П. Шоповъ: И болшинството не ви тероризира.) И азъ не мога да разбера, иначе какъ е възможно да прокарате два бюджета въ 1 часъ. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Нѣма да ги прокараме, а ги приемаме!) Позволѣте. Ако комисията е направила извѣстни поправки, тия поправки трѣбва да ни се дадатъ намъ. Вие сте длѣжни да ми дадете тия поправки. Ако вие измѣнявате въ закона за сѣдебнитѣ пристави цифрата отъ 120 на 115, задѣлжава ви законътъ да ми дадете тия поправки поне 24 часа по-рано. Азъ не мога да разбера, защо бюджетътъ, най-важниятъ законодателенъ актъ, какъвто е бюджетътъ, да не можемъ прѣзъ една нощъ да го прѣтупаме?! Ама, моля ви се, ще ме придивикате утрѣ да взема в. „България“ и да ви чета редъ статии, които жестоко сж порицавали тия, които нощно врѣме сж прѣкарвали бюджета. Ако бѣхме въ друго законоположение, тогава е другъ въпросъ. Но сега нѣма защо да прокараме бюджетитѣ, както се иска отъ г. министра.

Има доста врѣме. Вие видѣхте, че 15—20 минути само отидоха за единъ бюджетъ на Министерството на Външнитѣ Работи — 5 минути се отне само за единъ параграфъ, а всичкитѣ други се гласуваха въ много скоро врѣме. Ето защо, ако искате, първо, да се гласуватъ бюджетитѣ нощно врѣме, което не е прилично, и, второ, да запазите това, което ви прѣдписва правилникътъ за тѣзи добавки и поправки, които сте направили, да ни ги дадете и да видимъ какво ще кажемъ по тѣхъ. Защото ние не видѣхме мотивитѣ, които сж ви накарали да направите тѣзи измѣнения: защо сте вдигнали отъ Балчикъ бирника и сте го пратили въ Акъ-каджиларъ; (И. Воденчаровъ: А не въ Пещера.) защо сте вдигнали нѣкои митнически пункове и др. Нали трѣбва да знаемъ кои сж съображенията на комисията? Безъ тѣзи съображения мога ли да вдигна ржка? (И. Воденчаровъ къмъ г. докладчика: Карайте.) Г-нъ Воденчаровъ нѣма защо да кара; трѣбва да прочетете този членъ отъ правилника какво гласи. Четири бюджета сж турени на дневенъ редъ. Ако искате en bloc да ги гласувате, то е другъ въпросъ. Кажете: който приема четиритѣ бюджета, да си вдигне ржката, и азъ съмъ увѣренъ, че ще вдигнете ржка.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ си обяснявамъ това желание за бързина отъ тронната рѣчь № 2, която се е произнесла снощи, но азъ не мисля, че тамъ се разбира нѣкаква плодотворна дѣятелностъ отъ рода на тая, която искате сега да стане, като гласувате бързо бюджета. Всичко това трѣбва да стане обмислено, а най-вече когато се гласува бюджетътъ. Вие се окуражихте вѣроятно, и азъ ви давамъ право, и ние се окуражихме, че бързо ще върви работата, но ние имаме единъ лекъ бюджетъ сега, бюджетътъ на Министерството на Външнитѣ Работи, който бѣше намаленъ, а сега имате единъ бюджетъ увеличенъ съ $\frac{1}{2}$ милионъ лева. Ние ще ви питае защо сте увеличили. (Докладчикъ П. Шоповъ: Ще ви кажемъ.) Ние искаме да знаемъ причинитѣ защо сте увеличили. Защо ни карате сега да гласуваме така бърже този бюджетъ? Благоразумието отъ ваша страна го изискваше да кажете: днесъ минахме единъ бюджетъ и утрѣ ще захванемъ новъ. Ние утрѣ ще го изучимъ, ще го прѣлистимъ и прѣгледаме хубаво, за да видимъ измѣненията на комисията, защото тя не дава докладъ, макаръ че правилникътъ изисква да се даде докладъ за да видимъ за какво ще споримъ. Тукъ, напр., е сумата 4.000 л., може би комисията я е направила на 3.000 л. Заради това, най-благоразумно е, ако искате да вървимъ по-експедитивно, ако искате да не правимъ обструкция — защото обструкцията вие я правите, като ни заставявате да вземемъ бюджета и да говоримъ карламаданъ и, когато говоримъ карламаданъ, ще говоримъ три-пкти по-дълго отколкото за нѣщо, което сме обсъдили, — азъ ви моля да се откажете отъ разглеждане бюджета на Финансовото Мини-

2 младши помощници на на- чалника отъ II разредъ	по 2.640=	5.280 л.
1 експертъ-оцѣнителъ		4.140 „
1 архиваръ		2.100 „
2 помощници на архиваря	по 1.620=	3.240 „
За писари и разсилни		9.000 „

М. Такевъ: Прѣди всичко, азъ ще моля г. Министра на Финанситѣ да ни обясни защо въ глава I отдѣлението счетоводство и инспекция се увеличава съ 39.525 л., едно перо, послѣ пакъ имаме въ отдѣлението за държавната и обществена отчетност увеличение 3.870 л.? Защо отдѣлението за прѣжитѣ данѣци се увеличава съ 5.151 л.; за инжепери, кондуктори и пр. съ 24.000 л. и отдѣлението за косвенитѣ данѣци съ 3.120 л.? Всичко по § 1 е увеличено съ 75.906 л. И слѣдъ това пакъ ще поговори за друго едно.

Министъръ М. Сарафовъ: Инспекцията се уголѣмява съ 12 подинспектори по общото желание на г. г. народнитѣ прѣдставители, които правятъ 36.000 л. Въ отдѣлението за прѣжитѣ данѣци увеличенъ е единъ подначалникъ, който завежда държавнитѣ имоти. Сумата 24.000 л. е прѣдвидена, защото е необходимо нужно да се поставятъ единъ пѣтъ завсѣкога границитѣ на държавнитѣ имоти и да се възпрѣпятствува разграбването имъ отъ съседнитѣ села. Другитѣ уголѣмявания произлизатъ отъ седемѣтъ мѣсеца, които имате по разликата отъ ланския бюджетъ и сегашния.

М. Такевъ: Тукъ има едно перо отъ 6.600 л. за главенъ секретаръ. Не единъ пѣтъ, г-да прѣдставители, се е повдигалъ този въпросъ и отъ нѣколко години достигна се до извѣстни резултати: да имаме министерства, дѣто главни секретари не съществуватъ. Азъ и тукъ ще прѣдложа главниятъ секретаръ да се зачертае, защото апелирамъ къмъ свидѣтелството на г. Министра на Финанситѣ: никога, или, по-право, нѣкогажъ иматъ ли е той работа съ този човѣкъ? Тукъ си има началникъ на прѣжитѣ даждия, има си началникъ на косвенитѣ даждия, има си инспекторатъ отдѣленъ; значи, всѣка една работа си е добръ разпрѣдѣлена и съответствующиятъ началникъ непосредствено докладва на г. Министра на Финанситѣ. То е само едно тормозене на работата: началникътъ на отдѣлението да докладва на главния секретаръ, а главниятъ секретаръ да докладва на министра. Азъ имамъ положителни свѣдѣния, че министърътъ не се сношава по тия работи съ главния секретаръ, защото главниятъ секретаръ не може да му даде ония всестранни обяснения, каквито ще му даде оня началникъ, на когото тая работа е възложена. Ето защо, отъ главния секретаръ въ Министерството на Финанситѣ, дѣто работата е страшно хубаво разпрѣдѣлена и всѣки си знае своята длъжностъ, свършено нѣма нужда. И че дѣйствиелно нѣма нужда, се установява отъ факта, че дълго

врѣме това министерство нѣмаше главенъ секретаръ. (Министъръ М. Сарафовъ: И не можѣ да стои!) Съвсѣмъ не купаше работата, а още повече не ще купѣ сега, когато вие увеличавате и инспектората, увеличавате и всички ония чиновници, които се занимаватъ съ своята работа, и главниятъ секретаръ нѣма абсолютно нищо общо съ министра.

Но, г-да прѣдставители, ако даже би могло да има що-годи работа, то 6.600 л. не се оправдаватъ; не се оправдаватъ за единъ човѣкъ, който цѣль денъ ще стои съ ножици да рѣжи пликосе и нѣма друга работа. И азъ туй твърдя съ цѣлно знание на пѣщата, защото знамъ, че въ това министерство абсолютно никаква нужда нѣма отъ главенъ секретаръ. Опази мѣничка работа, много малка, много незначителна, която може да ни убѣди министърътъ, че би могла да се натовари на този човѣкъ, може прѣспокойно единъ отъ старшитѣ подначалници въ министерството да изгълнява, и отгукъ вие може да имате, отъ едно перо, 6.600 л. економия. Не е тукъ работата най-послѣ, ако щете, за тия 6.600 л., за да не кажемъ, че сме скѣпи на трицигѣ, а евтини на брашното; но искамъ да туримъ начало на съкращения на тази голѣма чиновническа мрѣжа въ България. Ако има зло у насъ, то е дѣто за нищо и никакви работи има специални хора и по нѣколко души за една работа. Когато ще дойдатъ другитѣ министерства, ние ще си поговоримъ тамъ. И добръ е да ги унищожимъ, защото имамъ точни свѣдѣния, че колкото повече тѣзи началници, подначалници, старши и младши помощници ги има, толкозъ повече се тормози работата. Нека тукъ ни послужи за примѣръ, по поводъ бюджета на Министерството на Финанситѣ, това, което става въ Министерството на Обществениѣ Сгради. Една бумага, която ще постѣпи въ министерството тая сѣбота, ще дойде до знанието на министра слѣдъ дванадесетъ дена, защото прѣзъ дванадесетъ митарства ще мине, дванадесетъ чиновници ще ѣ дадатъ резолюция, (Г. Кирковъ: Ще я помиришатъ. — Смѣхъ.) та дванадесетиятъ ще я докладва на министра. Тя е таквазъ работа, толкозъ тормозяща дѣйствиата на министерството, щото често пѣкти една работа, която трѣбваше да се свърши за единъ денъ, министерството отговори слѣдъ дванадесетъ дена: туй и туй направѣте. Ето защо ние трѣбва да съкратимъ повече тая чиновническа мрѣжа, а това ще направимъ, като почнемъ отъ централното управление, и тамъ, дѣто видимъ, че положително никаква нужда отъ чиновници нѣма, нѣма защо да ги държимъ. Пратѣте пакъ този човѣкъ въ Смѣтната Палата, нека смѣта разпискитѣ тамъ; но да бѣде главенъ секретаръ въ Министерството на Финанситѣ съ 6.600 л. заплата, не е оправдателно. Каквото ще да казва г. министърътъ, но, вѣрвамъ, въ душата си ще каже това, което азъ казвамъ. Нѣма работа въ министерството за този човѣкъ и затуй моля да се съгласи да се унищожѣ тая длъжностъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Главният секретаръ въ Министерството на Финансите е единъ много необходимъ човѣкъ и, ако не бѣде сегашниятъ, трѣбва да бѣде другъ единъ. Направи се опитъ отъ моя прѣдшественикъ г. Каравеловъ безъ главенъ секретаръ и не можѣ да върви работата, защото единъ кой да е отъ началниците на отдѣленіето трѣбва да си остави специалната работа и да върши това. Началникъ на канцелария трѣбва да има общъ. Не е главниятъ секретаръ, който се занимава съ рѣзане пликове и съ изпращане на писма. Той не се занимава съ такава работа.

М. Такевъ: Кажете какво прави!

Министъръ М. Сарафовъ: Главниятъ секретаръ ръководи въобще канцеларията на министерството.

М. Такевъ: Това сж общи думи! Кажете конкретна негова работа!

Министъръ М. Сарафовъ: Той е въобще човѣкътъ, който, когато мене нѣма въ министерството, е на мое мѣсто. (Отъ крайната лѣвица: А а а!) И, естествено, че иначе и не може да бѣде. Достатъчно е само за външнитѣ сношения на министерството съ другитѣ учрѣждения, или съ външни хора, дѣто дохождатъ да ги опѣтва. (М. Такевъ: Тѣ си отиватъ право при началниците!) Азъ моля народнитѣ прѣдставители да го задържатъ.

Н. Поповъ: Убѣдихме се, г-нѣ министре, че е излишенъ, че нѣма полза отъ него. Ако тази служба бѣше полезна, съ повече думи щѣхте да я защитите. Щѣхте да намѣрите по-добри аргументи.

Н. Габровски: Много слаби аргументи!

Н. Константиновъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Взехъ думата, макаръ малко съ нездравъ гласъ, да поговоря и азъ по бюджета, колкото мога сега, и затуй дойдохъ тукъ, дано можете по-добрѣ да ме чуете.

И. Гешовъ: По-високо.

Н. Константиновъ: Ще ме простите, г-нѣ Гешовъ, че гласътъ ми не е толкозъ здравъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, на зѣйте тишина, ако искате да слушате!

Н. Константиновъ: Прѣди всичко, г-да народни прѣдставители, азъ искамъ да обърна вниманието на г. Министра на Финансите, че ако не е могло да се направятъ реформи по данъцитѣ, както той каза по-рано, могло би да се направятъ реформи въ разходния бюджетъ. Тѣй, казвамъ, както сега ни се прѣдставлява разходниятъ бюджетъ, той е прѣдставенъ и написанъ тѣй пакъ шаблонно, както досега, съ всичкитѣ му регистратори и подрегистра-

тори, съ всичкитѣ му началници младши, старши, (Г. Кирковъ: Отъ разни разреди.) безъ да се е измѣнило нѣщо, а само се е прибавило. Дали се е имало пузда или не, то е работа на единъ писаръ по счетоводството. Това е по всички министерства; така е и тукъ. Ако искаме ние да говоримъ за бюджетъ, безъ да се лѣжемъ, както ставаше досега, ту съ уравновѣсенъ бюджетъ, ту съ нѣкакъвъ си реаленъ бюджетъ, азъ бихъ желалъ да се дадѣше поводъ да се съставѣше бюджетъ такъвъ, какъвто го диктуватъ истинскитѣ, добрѣ разбранитѣ интереси на държавата, било въ разходната си частъ, било въ приходната си частъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ искамъ думата! Ще прѣкъсна г. Константинова.

Отъ лѣвицата: Не можете да го прѣкъснете! (Къмъ г. прѣдседателствующия.) Не давайте на министра думата!

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Нѣма право г. Константиновъ да говори изобщо по бюджета, когато на дневенъ редъ е бюджета на Финансовото Министерство. (Възражения отъ крайната лѣвица.) На г. Благоева дадохме да говори, защото го пѣмаше тукъ, а той бѣше заявилъ, че искалъ да говори. (Н. Цановъ: Вие милостъ ли ще ни раздавате тукъ!) Азъ не разбирамъ при всѣки параграфъ да се говори изобщо по бюджета!

Н. Мушановъ: Симпатия къмъ одного не може да се допусне. Исклучения по симпатии не се допусчатъ.

Н. Габровски: Той по финансови бюджетъ говори.

М. Такевъ: Утрѣ ще говоримъ по финансовата политика на правителството и ще видимъ и законопроектитѣ въ каква смисълъ сж. (Глъчца.)

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Можете да го направите. Обструкция, ако искате да правите, правѣте.

М. Такевъ: Нѣма никаква обструкция.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля ви се, на зѣйте тишина, г-да.

Н. Константиновъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че никой нѣма да ме обвини, че искамъ да правя обструкция, а искамъ да се постави на туй положение, което азъ разбирамъ, какъ трѣбва да се нарежда бюджетътъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Въ сжбота изрично направихме исклучение за него. Вие завчера нали бѣхте тукъ?

М. Такевъ: Кой законъ му е запрѣтилъ?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ви се, оставѣте оратора да обясни.

С. Арсениевъ: Запрѣтѣ на г. Министра на Финанситѣ да не говори!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ви се, пазѣте типина.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Да говори по параграфа!

Н. Константиновъ: Сега, г-да народни прѣдставители, менѣ ми се струва, че ако на г. Благоева бѣше позволено, нѣма съмнѣние, че тѣй сѣщо и на мене нѣма защо да се откаже.

Н. Мушановъ: Тѣй!

Министъръ М. Сарафовъ: Вие бѣхте тукъ и знаете, че въ сѣбота изрично направихме изключение за него.

Н. Мушановъ: Какъ можете да направите изключение?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Извѣнъ правилника го направихме и се даде право на г. Благоева само.

Н. Габровски: Ние искаме да го чуемъ!

М. Такевъ: Затъ финансовата политика се води отъ Финансовия Министъръ! По финансовия бюджетъ може прѣспокойно да се говори!

Н. Константиновъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че нѣма да ви отегча толкова много, защото знаете, че не твърдѣ на пространно и дълго говоря. Така че, вие ще имате търпѣнието да ме изслушате да ви кажа, какво мисля азъ по нареждането на бюджета. Азъ мисля, че ако искаме да имаме правилни разходи и правилно получаване на държавнитѣ приходи по бюджета, ние ще трѣбва да гледаме на работата малко по-трѣзво, малко по-открито и по-спокойно, безъ да се тревожимъ, защото иначе ще попаднемъ въ такова положение, каквото азъ чета днесъ въ статистическитѣ бѣлѣжки за държавнитѣ желѣзници, дѣто се вижда едно перо отъ 6.200 л....

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Константиновъ! Ще бѣде по-добрѣ, ако говорите по параграфа.

Н. Константиновъ: Това е въ интереса на Финансовия Министъръ да знае, какъ се правятъ разходите. Въ тѣзи статистически таблици, въ тия статистически данни се вижда, че едно перо отъ 6.200 л. е записано като стойностъ на желѣзницитѣ; въ дѣйствителностъ, обаче, тѣзи 6.200 л. сѣ похарчени прѣзъ 1900 г., а стоятъ въ статистическитѣ

данни за 1901 г., за купуване принадлежности на Височайши фургони. Това е стойностъ на желѣзницитѣ. (Крайната лѣвица: Тѣй!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля Ви се, г-нъ Константиновъ, нали казахъ, че сега се гледа § 1 отъ бюджета на Финансовото Министерство? Когато дойде бюджетътъ на Министерството на Обществениѣ Сгради, тогава...

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Ако иска да говори по това, нека вземе думата по бюджета на Министерството на Обществениѣ Сгради.

Н. Константиновъ: И тогава ще говоря.

М. Такевъ: Това е по финансовата политика.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ви се, една дума ще кажа. Часътъ е вече 8 безъ 7 минути. Ако г. Константиновъ има, наистина, намѣрение да говори по-дълго, ще бѣде и за него добрѣ, и за всинца, ако оставимъ за утрѣ, защото има записани и други хора. (Отъ лѣвицата: Още по-добрѣ.) Записанъ е, напр., г. Такевъ. (М. Такевъ: Тѣй!) Подиръ 5 минути ще трѣбва да го прѣкъснемъ; нали тѣй? За него ще бѣде по-добрѣ да отложимъ. (Гласове: Прието, прието!)

Моля ви се, г-да прѣдставители, почакайте, има да наредимъ нашия дневенъ редъ. Послѣ, ще бѣде хубаво, за да се не губи врѣме, да гледаме бюджета тѣй, както се е карало досега.

Н. Константиновъ: Съгласенъ съмъ.

Н. Мушановъ: Сега кандисахте.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Прѣседателството не е съобщило на г. г. народнитѣ прѣдставители два разрѣшени отпуска: първо, на г. Георги Василевъ, който по причина на болестъ искаше да му се разрѣши 4-дневенъ отпускъ, за което прѣдстави и свидѣтелство, и, второ, на г. Пасарова, който по неизбѣжни и належащи нужди трѣбваше да трѣгне. Сега, по дневния редъ, г-да народни прѣдставители.

И. Воденчаровъ: Сѣщиятъ!

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Утрѣ да имаме засѣдание и да се продължатъ разискванията по бюджета.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има прѣдложение утрѣ да имаме засѣдание и да се продължи бюджетътъ.

С. Арсениевъ: Подиръ обѣдъ!

М. Такевъ: Азъ прѣдлагамъ, слѣдъ приемането бюджета на Финансовото Министерство, да се тури на дневенъ редъ втората тронна рѣчь на Княза.

(Отъ лѣвицата: Спѣшностъ да се гласува. —
Отъ дѣсницата: Отхвърли се спѣшността.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Туй прѣдложение проводихме, кждѣто трѣбваше, и ще го туримъ.

Н. Габровски: Азъ прѣдлагамъ, утрѣ слѣдъ вотирането на този бюджетъ да се тури на дневенъ редъ и да се отговори на моята интерпелация. Съгласно съ правилника, Вие сте длъжни, г-нъ прѣдседателю, въ продължение на 10 дена да поставите на дневенъ редъ тази интерпелация. Мина единъ мѣсець оттогава. Г-нъ Министъръ-Прѣдседателътъ обѣща, че е готовъ да отговори въ сѣботенъ день. Такива сѣботи минаха 2—3, а пъкъ ние рѣшихме сѣботнитѣ дни да посветимъ на прошения. (Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ съмъ съгласенъ да оставимъ прошенията. — Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Не сме съгласни!) Ето защо да се тури на дневенъ редъ още утрѣ и моля да си изпълните длъжността съгласно правилника.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Вие знаете че на дневенъ редъ сѣ поставени около десетъ отговора на почитаемитѣ министри, които сѣ всѣки день готови да отговорятъ; имало е, обаче, работа и това не е станало. Г-нъ Министъръ-Прѣдседателътъ казва, сѣботнитѣ дни да оставимъ само за отговоръ на интерпелациитѣ. Азъ мисля, че Народното Сѣбрание ще бѣде доволно и ще приеме тази работа. (Нѣкой отъ лѣвицата: Правилникътъ е повелителенъ.)

Полагамъ на гласуване прѣдложения дневенъ редъ, както е: първо, утрѣ да имаме засѣдание подиръ обѣдъ и, второ, да слѣдва бюджетътъ на Финансовото Министерство и другитѣ въпроси, както сѣ наредени. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ тоя дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Сѣбрание приема.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята.)

Прѣдседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣдседатели: { **А. Франгя.**
 { **Д-ръ А. Ходжевъ.**

Секретаръ: **П. Шоповъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**